A testnevelés tanítása

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA
VI. ÉVFOLYAM
1970.

4.

1945–1970

Bognár Károly felvétele

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Beke Mártonné
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyíri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Takács Ferenc

E számunk munkatársai: Burka Endre főisk. docens, Budapest, *Farmosi István* tanár, Kaposvár, *N. Gombos Marianna* pszichológus, Budapest, *Jeles István* szakfelügyelő, Mándok, *Lévay Pálné* szakfelügyelő, Budapest, *Nagy Tamás* MTS OT munkatársa, Budapest, *Nyíri János* MM főelőadó, Budapest, *Sós István* MTS OT csoportvezető, Budapest, *Takács Ferenc* főiskolai adjunktus, Budapest.

Megjelenik évente hatszor

TARTALOM

Nyiri János: A korszerű iskolai testnevelés időszerű kérdései 97

N. Gombos Marianna: A figyelem vizsgálata 99

Sós István: Az úttörő és diák sportjelvényszerző versenyek bevezetése 103

Burka Endre: Adalékok a tantervelmélethez (II) 108

Nagy Tamás: Testnevelés „tagozatos" iskolák 112

Farmosi István: Középiskolás lányok ugráserejének vizsgálata 116

Jeles István: Néhány gondolat a testnevelők „védelmében" 120

Lévay Pálné: Gyermektorna 122

SZEMLE

SZAKIRODALMI FIGYELŐ

Szerkesztőség: Budapest VII., Gorkij fasor 17—21 OPI Testnevelési Tanszék — Telefon: 228-203, 228-238 228-609, 108-as mellék — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest V., Szalai u. 10—14 — A kiadásért felelős: dr. Vágvölgyi Tibor igazgató — Terjeszti a Magyar Posta — Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzeleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI Budapest V., József nádor tér 1. sz.) közvetlenül vagy csekkbefizetési lapon (csekkszámlaszám: egyéni 61.256, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI MNB 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egész évre: 14,40 Ft — Egyes példányok beszerezhetők a Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. sz. alatti hírlapboltban

Példányonkénti eladási ár: 2,40 Ft.

70.4487 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

A korszerű iskolai testnevelés időszerű kérdései

NYÍRI JÁNOS

Az iskolai testnevelés fejlődéstörténetének egyik jelentős állomása volt az elmúlt tanítási évben bevezetett általános iskolai (5—8. osztályok számára) és a középiskolai új testnevelési tanterv.

Az új tantervek lényege egy széles társadalmi elvárásnak megfelelő, az állami és társadalmi vezető szervek állásfoglalásainak realizálását megfogalmazó új koncepció kidolgozásában jutott kifejezésre.

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1967. szeptemberi határozata a modern kor fejlett testkultúrára vonatkozó, gyorsan növekvő követelményeit felismerve leszögezte, hogy hazánkban az iskolai testnevelés és a sporttevékenység nem megfelelő, nem elégíti ki a korszerű igényeket.

A legkorszerűbb igényeknek megfelelő tantervek eredményes megvalósítása azonban több kardinális kérdésben a korábbi állásfoglalások lényeges megváltoztatását igényli. Néhány ilyen kardinális kérdés.

1. Szemléletformálás, a testi nevelés az iskolai testnevelés és sport lebecsülésének felszámolása

A helyes szemléletformálással el kell érni annak felismerését, hogy az iskolai nevelőmunka célkitűzéseit a testi nevelés feladatainak mellőzésével nem lehet maradéktalanul megvalósítani. A testi nevelés feladatainak megvalósítása nem szűkíthető le a kötelező testnevelési órák és az önkéntes sportfoglalkozások szervezeti és tartalmi kereteire. Szerepet kell ebben vállalnia úgyszólván valamennyi tantárgynak, az egész iskolai és iskolán kívüli életmódot szabályozó, befolyásoló tényezőnek, intézkedésnek, orientációnak. Ennek felismerése érdekében:

a) a pedagógusok, oktatási intézmények vezetői és a tanügyigazgatási apparátus munkatársai számára tartott értekezleteken a minisztérium határozottan és közvetlenül kifejti állásfoglalását a testi nevelés, a tanórai testnevelés jelentőségének vonatkozásában;

b) a minisztérium az 1970-71. tanítási év elején módszertani levelet ad ki (az Országos Pedagógiai Intézet kidolgozásában) az iskolaigazgatók és a pedagógusok számára. A módszertani levél a pedagógiai munka összefüggéseiben mutat rá a testi nevelés közvetlen és közvetett feladataira;

c) a sajtóban rendszeres, pozitív szemléletformálásra alkalmas közlemények megjelentetése szükséges a jelenleginél nagyobb mértékben — a rádió és a televízió bevonása a publikációk közlésére.

A szemléletformálás céljából megjelentetett publikációk a szülők, a társadalom egészére is kell hogy tartalmazzanak korszerű, a modern testnevelés ismertetését tükröző álláspontokat, mert a szülők és általában a társadalom közfelfogásában tapasztalható helytelen nézetek visszahatnak a tanulók és a pedagógusok szemléletére.

2. A tanítási feltételek javítása személyi, létesítményi és felszereltségi vonatkozásban

Az egészséges testkultúra megalapozásában, az iskolai testnevelés és sport fejlesztésében a helyes elvi állásfoglalás (szemlélet), a korszerű tartalom (tantervek, programok) mellett igen számottevő szerepe van a gazdasági, az anyagi ráfordítás mértékének. A legkorszerűbb tantervek is csak akkor érhetik el céljukat, s csak akkor valósíthatók meg, ha a tanítás feltételei rendelkezésre állanak. A tanítás körülményei a szülők véleményét is nagymértékben befolyásolják, s nagymértékben hatnak a tanulók testedzési, sportolási kedvére is.

a) A testnevelő tanár hiány megszüntetése

A jelenlegi testnevelő tanár hiány (cca 500 fő) megszüntetésére a minisztérium intézkedéseket tett. (Tanárképző főiskolák keretszámának bővítése.) A minisztériumi intézkedés a tanárhiány megszüntetését azonban csupán a képzés oldaláról biztosítja. A tanárhiány tényleges megszüntetését a tanácsszerveknek kell a hiányzó státuszok meghirdetésével és betöltésével megoldaniuk. A tanárhiány területi szóródása egyenetlen. A tanítóképző intézetekben beinduló speciális kollégiumok lehetővé teszik az iskolai testnevelés szakszerűbb megalapozását az általános iskola alsó tagozatában is.

b) Létesítményi, felszereltségi hiányok

A korszerű iskolai testnevelés megvalósításának legnagyobb problémája a létesítményi és felszereltségbeli ellátottság nagymértékű hiánya. A legfontosabb létesítmény, a tornaterem iskolai ellátottsága még az osztott általános iskolák vonatkozásában is kb. 50%-os, a középiskolákban 90%-os. A százalékos arány azonban így még nem is jelzi azt a további problémát, amit a hiányok területi szóródása jelent. (Vannak járások, ahol 20—30 iskolában nincs tornaterem.) A középiskolai vonatkozásban a zsúfoltság és a koedukáció okozza a legnagyobb gondot, mivel egy tornateremben egy időben gyakran 2—3 tanulócsoport számára kell (a téli időszakban) testnevelési órát tartani. A korszerű testnevelés tanításához és az egészséges szabad idő foglalkozásokon nélkülözhetetlen egyéb, szabadtéri létesítmények (kosár-, kézi-, röplabdapályák, ugrómedrek stb.) száma még a tornatermi ellátottság mértékénél is sokkal alacsonyabb. A minisztérium indokoltnak tartja, hogy a tanácsok a negyedik ötéves tervben nagyobb arányokban, legalább szükségtermek megyén belüli tervszerű fejlesztésével enyhítse a meglevő nagymértékű hiányokat.

A felszereltségi ellátottság legnagyobb problémája a fogyóanyagok pótlása. A korszerű testnevelés felszerelési igénye elsősorban a különböző labdaféleségekből és a kézieszközökből jelent lényeges többletet a korábbiaknál.

3. Az új tantervek koncepciója és főbb jellemzői

A testi nevelés döntő tényezője a testnevelési óra, amely rendeltetésének célját akkor éri el, ha abban az iskolába járó tanulóifjúság egésze kedvvel, örömmel vesz részt. Az új tantervek alapvető, korszerű tendenciája az, hogy — megfelelő tanári módszerek alkalmazásával kedvet ébresztő, vonzó legyen, s ezzel minden tanulóval megszerettesse a testnevelést és kialakítsa a fiatalok tömegében a testedzésre való egészséges életigényt.

Főbb jellemzők:

a) A hagyományos (és jól bevált) testgyakorlati ágak szerinti anyagelrendezés mellett külön olyan gyakorlatanyag előírása, amely a testi fejlődést (a honvédelmi nevelést) hatásosan tudja biztosítani. A mozgásanyag a korábbinál jobban alkalmazkodik a tanulók életkorához, képzettségéhez, érdeklődéséhez.

b) Az új tanterv a régebbiekhez viszonyítva rugalmasabb alkalmazkodást tesz lehetővé az iskolák számára a létesítményi és felszereltségbeli eltérésekhez. A tanterv alkalmazkodása a helyi feltételekhez reálisabbá teszi a végrehajtás, a sikerélmény lehetőségeit.

c) A tantervi utasításban szerepelnek az iskolavezetés feladatai a testneveléssel kapcsolatban (pedagógiai ellenőrzés, a testedzési lehetőségek növelése, a nevelőtestület szemléletének formálása stb.) Az utasítás részletesen és konzekvensen fejti ki a testnevelő tanár számára a tantárgy metodikai koncepcióját, amelyben vezető szempont a testi neveltséggel összefüggő személyiségjegyek fejlesztése: a motiváció, az érdekes és élményekben gazdag tanítás megvalósítására való törekvés, a rendszeres testedzés, a sportolás iránti igény kialakítása.

d) Az új tantervekben a követelmények nem tartalmaznak számszerűen kifejezett

teljesítményszinteket, hanem az egyéni teljesítményekben mutatkozó fejlődést helyezik előtérbe.

e) A tantervi utasítás félreérthetetlenül rögzíti az osztályozás főbb szempontjait a tanulói aktivitás, közös tevékenységben való részvétel stb. Az osztályozás fontos szempontjai: a tanulók tárgyi tudásának az értékelése, amely kizárólag *egyéni* teljesítményfejlődés alapján történik. Járulékos szempontként rámutat az utasítás a tanórán kívüli rendszeres sportolásban való részvétel osztályzati jegyben való pozitív értékelésére. Az osztályozás új rendszere lemond arról — az eddigi osztályozásban fennállott — kívánságról, hogy a tanár minden tanulótól egységes teljesítményt követeljen minden testgyakorlati ágban. Ez utasítás hangsúlyozza, hogy az osztályozás fegyelmező funkcióját teljesen meg kell szüntetni. Az új tantervek koncepciói új szakfelügyelői szempontokat és a szaktanárok részéről új oktatási-nevelési módszerek kialakítását igényelnek.

Az új tantervek első tanítási éve megfelelt a várakozásnak. A differenciált tanítási anyagok legjobb iskolai adaptálása azonban az első év tapasztalatainak az érvényesítését és a legjobb módszerek kialakítására való törekvést továbbra is változatlanul igényli.

A figyelem vizsgálata

N. GOMBOS MARIANNA

Tanítási órákon, csoportos foglalkozásokon gyakran jelent problémát az, hogy a résztvevők hullámzó teljesítményt nyújtanak, nem egyenletes intenzitással kapcsolódnak a közös tevékenységbe. A testnevelés és sport tanításán belül ez különösen akkor szembetűnő, ha az utasításokat pontatlanul jegyzik meg, a végrehajtásba sorozatos hibák csúsznak, „nem figyelnek oda". A figyelem fogalma a pszichológiai irodalomban szorosan összefügg a személyiség egyéb megismerőtevékenységeivel, amelyekkel a külvilág ingereit felfogja és feldolgozza úgy, hogy képes legyen azokhoz megfelelően alkalmazkodni.

Figyelünk, amikor valamilyen új inger kerül környezetünkbe, és az viszonylag felerősödve jut el tudatunkba. De akkor is, amikor a környezet ingereinek sokaságából kiemeljük a számunkra valamilyen szempontból fontosakat. Ez a szelektív funkció az, amelyet ki kell emelnünk, mint a folyamat élettani alapjául szolgáló történést, mert ez egyben azt jelenti, hogy a többi inger, tárgy gátlás alá kerül, elhalványodik.

Ha vázlatosan át akarjuk tekinteni mindazt, amit szükséges tudnunk erről az igen lényeges pszichológiai folyamatról, elöljáróban el kell különítenünk egymástól az ún. önkéntelen és szándékos figyelmet. Tanítási órákon, sportfoglalkozásokon inkább az utóbbi dominál, és tegyük hozzá: fenntartása az egyéntől lényegesen több energiát követel; éppen ezért sokkal fárasztóbb. Az önkéntelen figyelmet felkeltheti minden olyan inger, amely intenzí-

vebb, hosszabb időtartamú, vagy gyors, hirtelen változást eredményez a környezetben, vagy attól élesen elkülönül. Ezek függetlenül az egyéntől mindenkire egyforma erősséggel hatnak, míg vannak olyan környezeti változások, amelyek figyelemkeltő hatása magától az egyéntől függő, tehát ami számára új, szokatlan vagy érdekes.

Ez a rövid felsorolás csak jelezni kívánta, hogy az önkéntelen figyelmet az ingereknek milyen sok fajtája válthatja ki. Ezek mind alkalmasak arra, hogy a nagy erőfeszítések árán fenntartott szándékos figyelmet eltérítsék; ugyanakkor arra is, hogy a pedagógus mindezekkel élve, biztosítsa azt az állandó figyelmi állapotot, amelyet egyedül tanulói bármilyen nagyon akarnák is, nem képesek fenntartani. Különbözik a figyelmi teljesítményünk abban, hogy menynyire tartós: mennyi ideig tudunk egy dologra megszakítás nélkül figyelni. Ez a tevékenység különösen akkor nehéz, ha figyelmünket mozdulatlan, változatlan tárgyra kell irányítani. Monoton, állandóan egyforma tevékenység éppen azért fárasztóbb; ilyenkor minden kis inger könnyebben eltérítheti figyelmünket, mintha mozgó, változó tárgyat kell követnünk. A tudatos koncentrálás pedig elérhet egy olyan fokot is, amikor már az okoz nehézséget, hogy figyelmünket átállítsuk egy másik új tárgyra vagy tevékenységre. Régi vitás kérdése a pszichológiának, hogy elterelő ingerek mennyiben befolyásolják a koncentrációt. Természetesen megnehezítik, mert fokozott erőfeszítést kívánnak, de nem jelentenek leküzdhetetlen akadályt. Ezzel függ össze a figyelem terjedelmének kérdése is, hogy egyszerre hány tárgyat vagyunk képesek figyelmünkkel átfogni, a környezet mekkora ingerskálája képes tudatunkba behatolni. Ennek mértéke életkoronként és egyénenként egyaránt változó, mint maga az a képesség is, amit figyelem megosztásának nevezünk.

A figyelem vizsgálatára a pszichológia számos módszert alkalmaz. Az alábbiakban bemutatott *Révész—Nagy-próba* mind között talán a legkönnyebben kivitelezhető, lebonyolításához semmilyen segédeszközre, nyomtatványra nincs szükség — csupán egy 11 részre osztott kockás lapra.

Az *instrukció* szövege a következő:

— A kiosztott lapokat tegyétek úgy magatok elé, hogy az oszlopokba függőleges irányban lehessen a számokat egymás alá írni. Az első oszlop első két kockájába írjátok be a következő számot: 50. Ehhez adjatok hozzá fejben 1-et, és az eredményt írjátok az 50 alatt levő két kockába. A második sorba tehát 51 kerül. Adjatok hozzá ehhez most fejben 2-t, és az eredményt írjátok az 51 alá. Tehát a következő sorba 53 kerül. Ehhez most 3-at kell fejben hozzáadni, az eredményt aláírjuk. Ez 56 lesz. Az eredményhez most ismét 1-t adunk: mit írjunk a következő sorba? Helyes, 57-et Ehhez ismét 2-t adunk, az eredményt leírjuk. Mit írunk akkor az 57 alá? Igen, 59-et. Ehhez 3-at, leírjuk a 62-t. Nos, a legtöbben már látják, hogy miről van szó. Egy megadott számhoz hozzáadunk 1-et, az eredményt leírjuk, ehhez 2-t, azután 3-t. Az eredményt ismét leírjuk, majd újra 1-et és így tovább. Mindig 1-et, 2-t, 3-at. A hozzáadást mindig fejben végezzük el, és az eredményt a következő sorba írjuk. Ez lesz a feladat. Mindjárt mondok egy kezdő számot, azt írjátok fel a következő oszlop első két kockájába, ezután minden felszólítás nélkül kezdjétek meg a hozzáadást: mindig egyet, kettőt, hármat, majd megint egyet, kettőt, hármat stb.

Amint látjátok, 10 üres oszlop van a papíron, minden percnek egy-egy oszlop. Amint az első perc végére érünk, bemondom, hogy „új oszlop", akkor, ahol éppen tartotok, folytatjátok a hozzáadást a következő oszlop első sorában. Az utolsó számot nem kell még egyszer felírni a következő oszlopba, hanem ott kell folytatni a hozzáadást, ahol éppen tartottatok, csak a következő oszlopba kell már írni a következő számot. Megértettétek a feladatot? Akkor bemondom a kezdő számot, amelyet a következő oszlop első sorába kell beírni: 100!

A Révész—Nagy-próba értékelése a következő: összeszámoljuk, hogy hány helyen követett el a tanuló hibát. Mivel ezek a hibák általában abból adódnak, hogy a hozzáadások sorában valahol eltévesztette a sorrendet (pl. kétszer ad hozzá egymás után 2-t, vagy éppen egyszer sem stb.), a számsor felépítése ezért lényegében csak keveset változik, és a mellékelt sablon két oszlopa közül valamelyik szerint újra folytatódik egészen a következő hibáig. Akkor ismét csak annyi a teendő, hogy megkeressük a sablonon azt a számot, amelyiktől folytatva ismét hibátlanok a hozzáadások. A sablont célszerű olyan papírra átmásolni, amely beosztása olyan, mint a kiosztott feladatlapok. Ilyenkor a számoszlop mellé téve, könnyen figyelemmel kísérhető, hogy meddig egyezik meg a kettő.

Értékelő sablon

0	1
1	2
3	4
6	7
7	8
9	0
2	3
3	4
5	6
8	9
9	0
1	2
4, 5, 7, 0, 1,... stb.	5, 6, 8, 1, 2,... stb.

Megjegyzés a sablon használatához: csak az utolsó számjegyeket ellenőrizzük a segítségével. A tízes, százas nagyságrendben elkövetett hibák ugyanis tapasztalataink szerint nem annyira a figyelem, mint a számoláskészség „flottságára" nézve nyújtanak információkat. Jelenlegi célunk szempontjából nem jelentős ennek figyelembevétele.

A feladatban nyújtott teljesítmény kiszámítása a következőképpen történik: összeszámoljuk a hibákat (H), valamint a 10 oszlopba összesen leírt számot (N). Ezek után kiszámítjuk a teljesítményszázalékot a hibátlanul elvégzett hozzáadások és az összesen leírt számok arányba állításával. Tehát

$$T\% = \frac{N-H}{N} \cdot 100$$

Két lényeges adathoz jutunk a feladat értelmezése során: a figyelem mennyiségi és minőségi mutatójához. Jelzést kapunk a figyelemkoncentráció stabilitásáról, illetve ingadozásáról, valamint arról, hogy a szándékos figyelmi teljesítmény mekkora erőfeszítésébe kerül az egyénnek. A soronkénti hibahalmozódás vagy a mennyiség feltűnő csökkenése ugyanis a fáradás kifejező jegyei. A figyelem zavarhatóságára utal, ha új oszlopkezdéseknél fordulnak elő hibák.

Kísérleti csoportunkban a tanulók az alábbi teljesítményt nyújtották:

Lányok

Név	N	H	T%
1. F. É.	215	0	100
2. G. I.	210	3	98,5
3. Gy. M.	159	40!	értékelhetetlen*
4. K. A.	145	23	82,7
5. K. M.	197	7	91,3
6. M. A.	130	25	80,7
7. M. É.	130	18	86,1
8. M. I.	142	3	97,8
9. P. Á.	144	3	97,9
10. P. É.	138	2	98,6
11. P. M.	197	14	92,8
12. S. A.	208	12	94,2

Fiúk

1. B. E.	162	45!	értékelhetetlen*
2. F. A.	190	7	91
3. F. G.	143	6	95,8
4. K. L.	144	12	91,6
5. M.M.	187	16	91,4
6. M. R.	196	12	93,8
7. O. K.	159	23	85,5
8. S. I.	194	10	94,8
9. V. I.	200	2	99
10. V. G.	149	13	91,2

Ezek az abszolút számok annyit már mindenképpen lehetővé tesznek, hogy mindkét csoportban bizonyos rangsort

* Az ilyen nagyszámú hiba esetén nem érdemes minőségi teljesítményről beszélni, feltehetően nem értette meg a feladatot.

állítsunk fel. A lányok közül kiemelkedik az 1. sorszámú F. É., aki mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt a legjobb a csoportban, ugyanígy a fiúk között a 9. sorszámú V. I. Külön rangsorolhatunk mennyiség (N) és minőség (T%) szempontjából. Ha kiszámítjuk az egyes csoportokra vonatkozó átlagokat, szintén érdekes összehasonlításokra nyílik mód.

A mennyiség (N) átlaga a lányok csoportjában 168, a fiúknál 172 — a különbség szinte elhanyagolható, itt inkább azt érdemes megnézni, hogy kik azok a tanulók, akik a csoportátlagnál jobb vagy gyengébb teljesítményt adtak. Ha minőség (T%) átlagát úgy számítjuk ki, hogy a mindkét csoportban előforduló értékelhetetlen eredményt 0-nak vesszük, a lányok átlagos értéke 85%, a fiúké 83%. Közelebb kerülünk azonban a reális átlaghoz, ha azt nem vesszük figyelembe — az értékelhetetlen teljesítményt kiiktatva a lányok és fiúk egyaránt 93%-ot értek el. Mivel a két csoport teljesítménye minőségi szempontból megegyezik, a mennyiség néhány pontos különbsége billenti a mérleget a fiúcsoport javára.

Célszerű ezeket az eredményeket egy adott standard értékhez viszonyítani, hogy ezáltal ne csak egy ilyen kis létszámú csoport adataival tudjuk összevetni, hanem egy sokkal nagyobbal. Ezzel statisztikailag megbízhatóbb értékeket nyerünk. Tájékoztatásul közüljük a Fővárosi Pályaválasztási Intézet standard-táblázatát, amely 500—500 fővárosi általános iskola 8., illetve gimnáziumi IV. osztályos tanuló adatai alapján készült — természetesen nemek szerint különválasztva.

	Lányok		Fiúk	
	N	T%	N	T%
F. É.	5	5	B. E. 4	1
G. I.	5	5	F. A. 5	3
Gy. M.	4	1	F. G. 4	4
K. A.	3	2	K. L. 4	3
K. M.	5	5	M. M. 5	3
M. A.	3	2	M. R. 5	3
M. É.	3	2	O. K. 4	2
M. I.	3	4	S. I. 5	3
P. Á.	3	4	V. I. 5	5
P. É.	3	5	V. G. 4	3
P. M.	5	3		
S. A.	5	3		

Ezek a standard értékek csak támpontul szolgálnak, 1—1 éves plusz—mínusz eltéréssel azonban minden további nélkül használhatók. Mivel a kísérleti csoport igen vegyes volt (gyógytestnevelésre beutaltak); ebben az esetben még viszonyítási alapnak sem tekinthető. A szemléltetés kedvéért azonban vegyük alapul az általános iskolások kategóriáit, és helyettesítsük be ezekkel az előbbi számadatokat.

Általános iskolások

	Lányok		Fiúk	
Kategória	N	T%	N	T%
I.	— 91	—80,5	— 85	—82,5
II.	92—114	80,6—88,7	86—106	82,6—89,2
III.	115—151	88,8—95,3	107—140	89,3—95,6
IV.	152—186	95,4—98,4	141—174	95,7—98,4
V.	187—	98,5—	175—	88,5—

Gimnazisták

	Lányok		Fiúk	
Kategória	N	T%	N	T%
I.	—116	—87,4	—120	—87,9
II.	117—142	87,5—92,5	121—148	88 —93
III.	143—181	92,6—97	149—188	93,1—97,2
IV.	182—206	97,1—99,1	189—220	97,3—99,2
V.	207—	92,2—	221—	99,3—

Így már lényegesen többet mondanak a vizsgálat során kapott számok. Adott tanulócsoportra vonatkozóan átlagot lehet számítani, amely tájékoztat bennünket arról, hogy mennyire terhelhető az egész csoport figyelme: gyengébb vagy jobb az átlagnál. Választ ad arra is, hogy kik azok, akiknek teljesítménye attól jelentősen eltér. Értékes információkat jelent, ha egyénenként vizsgáljuk meg a kapott értékeket — elsősorban az így kialakított rangsor szempontjából. Érdemes azonban megfigyelni, hogy a két standard érték mennyiben tér el egymástól. Ha mindkettő magas (lásd a lányoknál F. É., G. I., K. M.; a fiúknál V. I.) átlagos vagy alacsonyabb, az értelmezés viszonylag egyszerű, mindenesetre egyértelműen jelezhető a figyelem teljesítménye. Az értékek azonban — mint a táblázatból is látható — igen ritkán azonosak,

látszólag többnyire ellentmondanak egymásnak.

Ha a mennyiségi teljesítmény jobb, a minőségi pedig gyengébb az átlagnál (lásd a lányok közül Gy. M., a fiúk közül B. E., O. K.), feltételezhetjük, hogy az egyén szeret gyorsan, de felületesen dolgozni, vagy sokat akar produkálni még a minőség rovására is. Természetesen előfordulhat ennek ellenkezője is, amikor a mennyiség kevesebb az átlagnál, a minőség azonban igen jó is lehet. Ez a kettőség általában azokra jellemző, akik lassan, de alaposan dolgoznak, és a részletekre is képesek koncentrálni.

Látható tehát ebből is, hogy egy ilyen viszonylag jól körülírható képességet vizsgáló módszer is mennyi további információt nyújt, ha értelmezésében az egész személyiségszerkezetet figyelembe vesszük.

Ugyancsak ezzel a próbával mérhető a figyelem megosztásának képessége is. A feladat végeztetése közben adott időszakokban (pl. a 3—6 percben) egy több adatot tartalmazó szöveget olvashatunk fel. Legjobban bevált erre a célra egy labdarúgómérkőzésről szóló rövid tudósítás. A próba befejezése után felszólítjuk a tanulókat, hogy írják le a mérkőzés legfontosabb mozzanatait (hányadik percben ki lőtt gólt, ki volt a játékvezető stb.).

Az így szerzett jó pontokat összevetjük a zavarás nélküli és zavart Révész—Nagypróbában nyújtott teljesítménykülönbséggel.

Az úttörő és diák sportjelvényszerző versenyek bevezetése

SÓS ISTVÁN

A magyar testnevelési és sportmozgalomban a felszabadulás negyedszázada alatt két jelentősebb sportjelvényszerző mozgalom vált ismeretessé: a Munkára Harcra Kész testnevelési rendszer (MHK) és a Kilián Testnevelési Mozgalom (KTM).

A két jelvényszerző mozgalom eredményeinek és hiányosságainak elemzése nem e rövid indoklás feladata.

Mindkét jelvényszerző elsősorban a könnyebben irányítható és kézben tartható iskolás fiatalok körében eresztett gyökeret, bár egyik sem vette az iskolák adottságait teljes egészében alapul. Ezt igazolja az a kimutatás, mely szerint 1963—1969 évek között kiosztott 807 027 jelvénynek 88,6%-át iskolai szervezetek, míg 11,4%-ot a nem iskolai sportszervezetek (sportegyesületek) tagjai részére adták ki. Iskolákban is elsősorban az általános iskolások szerezték a legtöbb jelvényt.

Az eddigi tapasztalatokból leszűrhető az a tanulság, hogy a KTM-től már nem várható további eredmény vagy megújhodás, ezért indokolt új utak keresése.

A bevezetés indoklása

Az MTS Országos Elnökségének 1969. évben jóváhagyott intézkedési terve — amely az MTS Országos Tanácsának, valamint az oktatásügyi intézmények felügyeletét ellátó minisztereknek és országos hatáskörű állami és társadalmi szervek vezetőinek az iskolai testnevelés és sport fejlesztéséről szóló együttes program végrehajtására készült — többek között ezt írja

elő: „Kidolgozza az iskolai adottságokhoz alkalmazkodó sportjelvényszerző verseny szabályzatát."

A fenti állásfoglalás tehát feladatul adja az általános és középfokú iskolai tanulók számára egy új jelvényszerző verseny kidolgozását, amely az iskolai adottságokhoz alkalmazkodik, illetve ezeket messzemenően figyelembe veszi.

Ezek alapján indult meg az előkészítő munka. Tisztázni kellett előbb az elvi kérdéseket, amelyek természetesen ezer szállal szövődnek a gyakorlati élethez. A jelenlegi javaslat hosszabb viták után született meg, s az előkészületi munkába bekapcsolódott az MTS Országos Iskolai Testnevelési és Sportbizottsága, a felkért szervek és személyek. Elmondható, hogy közel félszáz, az iskolai életet jól ismerő elméleti és gyakorlati szakember gyúrta, alakította a mellékelt javaslatot. Hangsúlyozandó, hogy *javaslatot*, mert a véglegesítés előtt még mindig lehetőség van a finomításra, az ésszerű javaslatok érvényesítésére.

Az új iskolai jelvényszerző olyan lesz, amilyenné az iskolai testnevelés és sport szakemberei teszik, megszabadulva az eddigi hasonló mozgalmak „gátló" emlékképeitől.

A jelvényszerző versenyek főbb elvei

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy nem kerül sor semmiféle „mozgalom", „rendszer" bevezetésére, megelégszünk, ha egyszerűen csak versenyekről beszélünk. Az más kérdés, ha ez idővel népszerűvé válik és tömegméretű mozgalommá fejlődik. De minden erőszakoltságot mellőznünk kell!

Az a legnagyobb és legdöntőbb feladat, hogy olyan feltételeket teremtsünk, amelyeket *a tanulók magukévá tesznek*, mintegy „ráharapva" a kínálkozó lehetőségre. Ez csak úgy lehetséges, ha figyelembe vesszük a tanulók *életkori sajátosságait*, az *egyes sportágak iránti érdeklődésüket*. Ez utóbbi különösen figyelembe veendő, mert egy személy nem érdeklődhetik többféle sportág iránt, örülnünk kell, ha egyetlen sportág iránt fel tudjuk kelteni a figyelmet.

E megállapítás úgy gondoljuk, nem ellentétes a sokoldalúságra, a több sportág megismertetésére való törekvéssel. Ez az elv azonban könnyebben valósítható meg a tanórai testnevelésben, mint az önkéntes elhatározáson, a szabad sportág választáson alapuló sportmozgalomban. (Az MHK-ban és a KTM-ben is mindenki szívesen teljesítette a kedvelt sportágában az előírt követelményeket, de mivel ez nem volt elegendő a jelvény megszerzéséhez, inkább lemondtak róla, mert viszolyogtak egyéb sportágakban is tevékenykedni. Ez főleg a már valamelyik sportággal „eljegyzett" sportolók esetében mutatkozott meg.)

Az eddigi tapasztalatok tehát az egysportági jelvényszerzés bevezetését indokolja, de a legalsó fokon — az általános iskola 3—4 osztályaiban, ahol a testmozgások még nem differenciálódtak sportági mozgásokká — az atlétika és a torna követelmények együtt jelentkeznek.

Vitás kérdés volt a sportágak megválasztása. Végül az az álláspont győzött, amelyik az *iskolákban is űzhető, a tanulók széles tömegei számára hozzáférhető* sportágakra szűkítette le a választható sportágakat. E sportágak egyben a tantervekben szereplő alapvető sportágakkal egyeznek meg.

Bármennyire indokoltnak látszana pl. az úszás felvétele, ebből a sportágból az iskolák ma még — létesítmény hiánya miatt — nem készíthetik fel a tanulókat az iskola falai között. — Ebből a meggondolásból kellett a többi sportágtól is eltekinteni — legalábbis egyelőre.

Gondot okozott, hogy milyen összefüggés legyen az egyes sportágakban már meglevő szövetségi minősítési rendszer és az iskolai jelvényszerző versenyek között, hiszen a szövetségi minősítés is jelvényszerzéssel jár. Az iskolai jelvényszerzés nem érinti a szövetségi minősítéssel járó jelvény elnyerését, mert általában ezek *alá épül*, illetve pl. atlétikában a sportágon belül összetett pontszám elérését írja elő.

Fontos elvként kell megemlítenünk, hogy az úttörő és diák sportjelvényszerzés lehetőségei *megegyeznek az iskolák számára*

eddig is rendezett versenyalkalmakkal (iskolán kívüli, belüli versenyekkel), amelyeket iskolai tanulók számára rendeznek.

Különösen az alsóbb szintű versenyek jelenthetnek kedvező alkalmakat a jelvényszerzésre, s itt jelentkezik az egyik legdöntőbb elv: a *tömeges részvétel pszichikai ösztönzése azáltal, hogy a részvételt még pozitívan motiválja egy cél: a jelvény megszerzése.*

Eddig általában csak az első három helyezett részesült tárgyi elismerésben is (oklevél, érem stb.), a többiek sikerélményéről már aligha beszélhettünk. Az új jelvényszerzés tehát bizonyára kedvezően befolyásolja majd a versenyeken való indulást. Ehhez persze az is szükséges, hogy a jelvények külső formája is szép, tetszetős legyen, s a jelvény megszerzése mögött erkölcsi-akarati tényezők is kifejezésre jussanak a sportbeli teljesítmények mellett. A jelvények erkölcsi értékének a megteremtése szintén alapvető feladat.

A jelvényeknek mindössze két fokozata van: ezüst és arany. Ennek az az oka, hogy a tapasztalat szerint az alsóbb szintet jelentő vas, bronz vagy egyéb fokozatok nem jelentettek nagyobb ösztönzést a tanulóknak. A korosztályok kétéves időközűek (nem a születési év a döntő, hanem a tanuló csoportba — osztályba való tartozása), az egyszerűbb adminisztráció miatt. Ez indokolja, hogy a jelvény megszerzési ideje egy-egy tanévre szorítkozzék.

Nem elhagyagolható szempont az *egyszerű adminisztrációra* való törekvés. Ezt a lehető legegyszerűbbé kívánjuk tanni, mentesítve a testnevelőket az amúgy is meglevő terhes adminisztrációtól. Ezért lép be új elvként a tanulók egyéni önértékelése, az eredmények saját kezű vezetése. Ez *nevelési szempontból is hatásos feladat.* S mint minden nevelési feladat sikerében, ebben is nagy szerepet játszik a nevelők folyamatos segítése, ellenőrzése, pedagógiai tevékenysége. Ha e feladatot sikerül jól megoldani, akkor a sporteredmény mellett hozzájárultunk a tanulók pozitív személyiségjegyeinek alakításához is.

Úttörő és diák sportjelvényszerző verseny szabályzata

(Tervezet)

1. A sportjelvényszerző verseny elnevezése

Úttörő és Diák Sportjelvényszerző Verseny

2. A verseny célja és feladatai

Segítse elő, hogy az általános és középfokú iskolák tanulói önkéntes részvétel alapján a számukra különböző sportágakban a tanórán kívül megrendezésre kerülő versenyeken, tanévenként egyes sportágakban diáksportjelvényt szerezhessenek, s ezáltal a tanulók rendszeresen kapcsolódjanak be a sportmozgalomba.

3. A versenyre jelentkezés, részvétel és a jelvény megszerzésének időtartama

Sportjelvényszerző versenyben az általános iskola 3. osztályától kezdve az az általános és középfokú iskolai tanuló vehet részt, aki részvételi szándékát a sportág és a jelvényfokozat megjelölésével, az általános iskolában az úttörőcsapat vezetőségénél, középfokú iskolában a sportegyesületnél bejelenti, a részvételi díjat befizeti s a részvételi — önértékelő — lapot megkapja.

A sportági jelvényszerző versenyben részt vevő egy tanév alatt több sportágban is szerezhet jelvényt, külön-külön történő jelentkezés és befizetés alapján.

A sportjelvény a tanév folyamán bármikor, de legkésőbb július 5-ig szerezhető meg.

4. A versenyben részt vevő feladata

A részt vevő feladata, hogy felkészüljön valamelyik jelvényfokozat teljesítésére, e célból rendszeres sporttevékenységet és önértékelést fejtsen ki, és egy tanév alatt teljesítse a jelvény elnyerésének feltételeit.

5. A verseny sportágai, korosztályai, jelvényfokozatai és a feltételek teljesítése

1. Általános iskola

A) KISDOBOS-KOROSZTÁLY (3—4. OSZTÁLY):

a) Általános sportjelvény ezüstfokozatot kapja az, aki kisdobosőrsök, rajok közötti, iskolai, helyi iskolák közötti versenyen a kisdobos-atlétikai háromtusában (50 m, távolugrás, kislabdahajítás) *fiú* ...., *leány* .... összpontot ér el és tor-

nában a mindenkor érvényben levő kisdobos könnyített tornagyakorlat anyagából 2 gyakorlatot legalább 8,5 pontra teljesíti.

b) Általános sportjelvény aranyfokozatát kapja, aki városok, kerületek, járások közötti megyei jellegű kisdobosversenyen a kisdobos-atlétikai háromtusában *fiú* ...., *leány* .... összpontot és a tornában a kisdobosoknál mindenkor érvényben levő nehezített teljes tornagyakorlatát legalább 8,5 pontra teljesíti.

B) *Általános iskolai ezüst sportági jelvényt* kapja az, aki őrsök és rajok, iskolai, helyi iskolák közötti versenyen

I. KOROSZTÁLYBAN (5—6. OSZTÁLY):

atlétikai úttörő négytusában (60 m, magasugrás, távolugrás, kislabdahajítás) *fiú* ...., *leány* .... összpontot ér el;

tornában a II. osztályú úttörő-gyakorlatanyag közül kettőt legalább 8,5 átlagpontra teljesít;

sportjátékokban fiúk: úttörő-kispályás labdarúgásban öt alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik; *leányok:* zsámolylabdában öt alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

II. KOROSZTÁLYBAN (7—8. OSZTÁLY):

atlétikai úttörő-négytusában: *fiú* ...., *leány* .... összpontot ér el;

tornában az I. osztályú úttörő gyakorlatanyaga közül kettőt legalább 8,5 átlag pontra teljesít;

sportjátékok (kézi-, kosár-, röplabda, labdarúgás) valamelyikében öt alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

C) *Általános iskolai arany sportági jelvényt* kapja az, aki városok, kerületek, járások közötti, megyei, országos, területi, országos jellegű úttörőversenyeken

I. KOROSZTÁLYBAN (5—6. OSZTÁLY):

atlétikai úttörő-négytusában *fiú* ...., *leány* .... összpontot ér el;

tornában a II. osztályú úttörők teljes gyakorlatanyagát legalább 8,5 átlag pontra teljesíti;

sportjátékban fiúk: úttörő-kispályás labdarúgásban négy lakalommal teljes mérkőzést végigjátszik, *leányok:* mini-kosárlabdában négy alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

II. KOROSZTÁLYBAN (7—8. OSZTÁLY):

atlétikai úttörő-négytusában *fiú* ...., *leány* .... összpontot ér el;

tornában az I. osztályú úttörők teljes gyakorlatanyagát legalább 8,5 átlag pontra teljesíti;

sportjátékok valamelyikében négy alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

2. Középfokú iskola

A) *Középfokú iskolai ezüst sportági jelvényt* kapja az, aki:

a) osztályok, évfolyamok közötti, iskolai, helyi iskolák közötti, városok, kerületek, járások, megyei, országos területi, országos jellegű diákversenyeken;

I. KOROSZTÁLYBAN (I—II. OSZTÁLY):

atlétikában fiú: 100 m, 800 m, magasugrás, távolugrás, súlylökés versenyszámok közül szabadon választva egy futó-, egy ugró- és egy dobószámban összesen .... pontot ér el; *leány:* 100 m, 300 m, magasugrás, távolugrás, súlylökés versenyszámok közül szabadon választva egy futó-, egy ugró- és egy dobószámban összesen .... pontot ér el.

II. KOROSZTÁLYBAN (III.—IV. OSZTÁLY):

atlétikában: 100 m, 800 m, magasugrás, távolugrás, súlylökés versenyszámok közül szabadon választva egy futó-, egy ugró- és egy dobószámban *fiú* .... pontot ér el, *leány* .... pontot ér el.

b) osztályok, évfolyamok közötti, iskolai, helyi iskolák közötti versenyeken:

I. KOROSZTÁLYBAN (I—II. OSZTÁLY):

tornában a „C" kategória teljes gyakorlatanyagát legalább 8,5 átlag pontra teljesíti;

sportjátékok valamelyikében öt alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

II. KOROSZTÁLYBAN (III—IV. OSZTÁLY):

tornában a „B" kategória teljes gyakorlatanyagát legalább 8,5 átlag pontra teljesíti;

sportjátékok valamelyikében öt alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

B) *Középfokú iskolai arany sportági jelvényt* kap az, aki:

a) osztályok, évfolyamok közötti, iskolai, helyi iskolák közötti, városok, kerületek, járások, megyei, országos területi, országos jellegű diákversenyeken:

I. KOROSZTÁLYBAN (I—II. OSZTÁLY):

atlétikában fiú: 100 m, 800 m, magasugrás, távolugrás, súlylökés versenyszámok közül szabadon választva egy futó-, egy ugró- és egy dobószámban összesen .... pontot ér el; *leány:* 100 m, 300 m, magasugrás, távolugrás, súlylökés versenyszámok közül szabadon választva egy futó-, egy ugró- és egy dobószámban összesen .... pontot ér el.

II. KOROSZTÁLYBAN (III—IV. OSZTÁLY):

atlétikában 100 m, 800 m, magasugrás, távolugrás, súlylökés versenyszámok közül szabadon választva egy futó-, és egy ugró- egy dobószámban *fiú* összesen .... pontot ér el, *leány* összesen .... pontot ér el.

b) városok, kerületek, járások, megyei, országos területi, országos jellegű diákversenyeken:

I. KOROSZTÁLYBAN (I—II. OSZTÁLY):

tornában a „B" kategória teljes gyakorlatanyagát legalább 8,5 átlag pontra teljesíti;

sportjátékok valamelyikében négy alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

II. KOROSZTÁLYBAN (III—IV. OSZTÁLY):

tornában az „A" kategória teljes gyakorlatanyagát legalább 8,5 átlag pontra teljesíti;

sportjátékok valamelyikében négy alkalommal teljes mérkőzést végigjátszik.

Az atlétikai összpontszámok a kisdobos háromtusa, az úttörő négytusa, valamint a Barátság ötpróba pontértéktáblázata alapján számítandók ki.

6. A résztvevők teljesítésének igazolása

A sportjelvényszerző verseny teljesítésének igazolását a versenyre jelentkező önmaga vezeti (önértékelés) a részvételi lapon.

A résztvevő a teljesítés után jelentkezik az úttörőcsapat vezetőségénél, középfokú iskolai SE-nél, és a részvételi lap átadásával — a teljesítmény ellenőrzése után — megkapja a jelvényt. A résztvevő teljesítményét a versenyjegyzőkönyvek alapján, az igazolással megbízott személy ellenőrzi, és névaláírásával igazolja.

7. A jelvény kiadásának módja

A jelvényszerző versenyre jelentkezettet jelvény illeti meg, ha a feltételeket teljesítette. Elveszett jelvény nem pótolható, ez esetben a jelvény megszerzésére újból kell jelentkezni.

A jelvényeket lehetőleg külsőségek között a versenyek végén, rajgyűlésen, osztályközösség előtt, szakosztályi értekezleten stb. kell a résztvevőknek átadni.

8. Nyilvántartás, adminisztráció

a) Minden tanév elején az úttörőcsapat vezetősége, középfokú iskolai SE, az MTS területileg illetékes tanácsától igényli az önértékelő — résztvevő — lapot.

b) Az úttörőcsapat vezetősége, középfokú iskolai SE a jelvényszerző versenyre jelentkezettek részére a részvételi díj befizetése ellenében kiadja az önértékelő — résztvevő — lapot.

c) A különböző fokozatú jelvényeket az úttörőcsapat vezetősége, középfokú iskolai SE bizományba veszi át. A bizományba kiadott jelvényekről a felsorolt rendező szervek a jelvény ellenértékének befizetésével és a versenyben részt vevők sportáganként, szám szerinti feltüntetésével tartoznak tanév végén, de legkésőbb augusztus 1-ig elszámolni. A sportági és szám szerinti jegyzéket két példányban kell elkészíteni. Egy példány a rendező szervnél marad igazolásul. A szám szerinti részvételt az év végi statisztikai jelentésben is rögzítik.

d) Az MTS területileg illetékes tanácsa a részvételi lapokat és a jelvényeket anyagnyilvántartó lapon tartja nyilván. E lapokon rögzítik a bizományba kiadott jelvényeket. Az anyagok átadása átadás-átvételi bizonylattal történik.

e) Az MTS területileg illetékes tanácsai minden év december 31-ig jelentést készítenek a területükön kiadott jelvényekről.

9. Részvételi díj

Részvételi díj jelvényenként 5,— Ft.
(Részvételi díj kezelésére és felosztására vonatkozó előírások később kerülnek kidolgozásra.)

Megjegyzések

A jelvényszerzést az általános iskola 5—8. osztályaiban, valamint a középfokú iskolákban a testnevelés tantárgy osztályzatának megállapításaként — a tanórán kívül kifejtett tevékenység elbírálásaként — figyelembe lehet venni.

További feladatok

A tervezet — külön intézkedéssel — megyénként (Budapesten) 2—2 általános és középfokú iskolában próbaképpen 1970 szeptemberétől kezdve bevezetésre kerül.

Október—november hónapokban az általános iskolai sporttanácsok, illetve a középfokú iskolai sportbizottságok értekezletet rendeznek, amelyeken mindenki megteheti észrevételeit, javaslatait a tervezettel kapcsolatban. Az összesített észrevételeket, javaslatokat az AIST-k a Magyar Úttörők Szövetségének, a KISB-ek pedig az MTS OT Tömegtestnevelési és Sportosztályának küldjék meg az értekezletek után.

Külön felmérést kell végezni az atlétikai pontszámok megállapítására. Itt figyelembe kell venni az eddigi eredményeket olyan formában, hogy aranyfokozatot az indulók kb. 10—15 százaléka, az ezüstfokozatot pedig további 20—25 százaléka érhesse el.

Adalékok a tantervelmélethez (II.)

BURKA ENDRE

Sportágak a tantervben.

A testi nevelés sokrétű feladatát a tantárgyak sora szolgálhatja és szolgálja is az iskolában. A tanulók testi fejlesztése, fizikai erőnlétük, edzettségük növelése azonban döntő mértékben a testnevelésre hárul a tanórák rendszerében. (Természetesen nagyon jelentős szerepet kapnak a tanórán kívüli szervezeti formák is — mindenekelőtt a táborozások, a sportfoglalkozások —, ezek azonban általában nem fogják át a tanulóifjúság egészét.) *Ebben a funkciójában ezért a testnevelés pótolhatatlan feladatokat old meg.* A tantárgy több mint egy évszázada hagyományosan igyekszik ennek a feladatnak megfelelni, ezért érthető, hogy a tantárgy anyagának a meghatározásában ez mint legátfogóbb, alapvető kiválasztási szempont játszik szerepet. Mindenekelőtt olyan testgyakorlatok, olyan sportágak kiválasztásáról lehet ezért szó, amelyek *a tanulók fizikumát sokoldalúan és intenzíven foglalkoztatják* (testgyakorlati ágak). A testgyakorlati ágak nagy izommozgást igénylő hely- és helyzetváltoztató mozgásokat ölelnek fel, anyagukat olyan cselekvésformák alkotják, amelyek nagy (és növekvő) erőkifejtést igényelnek, s ezért felhasználásukkal a szervezet fejlődése jelentősen befolyásolható.

A testgyakorlatok kiválasztására értelemszerűen hatással van az iskolák átlagos létesítményellátottsága, továbbá a tanórarendszer. Ezért mellőzni kell olyan testgyakorlati ágakat, amelyek hasznosak lehetnének ugyan, de vagy a felszerelés igényessége, vagy a tanórarendszer — tehát az a körülmény, hogy viszonylag kis időkeretben nagy létszámú csoportot kell foglalkoztatni — nem teszi lehetővé felhasználásukat.

A testi fejlődés elősegítéséhez, az edzettség, a teherbíró képesség fejlesztéséhez alapjában véve szinte bármilyen fizikai tevékenység megfelelne, amely a szervezetet alkalmazkodásra készteti, említett tulajdonságait alakítja. A testgyakorlatok, a sportágak kitüntetett szerepét két lényeges szempont indokolja:

a) Egyrészt a tanulók testi fejlődési sajátosságai nélkülözhetetlenné teszik, hogy *intenzív és az adott edzettségi fokhoz képest optimálisan növekvő terhelést* kapjon szervezetük. Nemcsak arra van szükségük, hogy egyáltalán mozogjanak, hanem mindenekelőtt arra, hogy *ez a mozgás egyben optimálisan fejlesztő hatású legyen.* Ennek a szempontnak a figyelembevételét és érvényesítését különösen az indokolja, hogy a testnevelési órák között levő időbeli távolság elég nagy ahhoz, hogy az egyes órákon kapott mozgásingerekre előálló változások a kiinduló szint közelébe csökkenjenek. Ez arra figyelmeztet, hogy a testnevelési órákkal jelentékeny fizikai terhelést kell elérnünk, egyébként nincs remény a fizikai erőnlét, az edzettségi szint, az ellenálló képesség fejlesztésére. A szükséges intenzív terhelés akkor valósítható meg a legeredményesebben, *ha a tanulók tevékenysége kellően motivált, ha a tevékenység jelentős erőkifejtésre készteti őket.* A különböző testgyakorlati ágakat éppen azért tartjuk alkalmasnak a tanulók foglalkoztatására, mert — megfelelő metodikát feltételezve — *játéktevékenykenység keretében növekvő teljesítményre serkentenek.* Ez megfelelő metodikai koncepcióban be is következik. Ennek azonban alapvető feltétele, hogy a motivációs szint legalább fennmaradjon, nem adekvát eljárásokkal ne szűnjön meg a tevékenység motiváló hatása.

b) Másrészt a testgyakorlati ágak kitüntetett szerepét a mozgáskulturáltság, a

mozgásos cselekvőképesség fejlesztésének az igénye is indokolja. A mozgáshiány nem csupán a belső szervek funkcionális teljesítőképességét csökkenti, tehát nemcsak annak szab határt, hogy valaki egy meghatározott tevékenységet milyen intenzitással, mennyi ideig képes végezni, mekkora terhelést tud károsodás nélkül elviselni, hanem *csökkenti a cselekvéses alkalmazkodás képességét* általában is. Az embernek az urbanizált környezetben, napi szokásos tevékenységekben nem fejlődik ügyessége, cselekvőképessége. Így — megfelelő képzés nélkül — *egy jelentős cselekvéstartományban az alkalmazkodás szintje alacsony maradna* (elegendő csak a honvédelmi felkészültségre gondolni). A megfelelően kiválasztott testgyakorlati ágak sajátos feladathelyzetek révén különösen kedvező lehetőségeket kínálnak erre a célra, ezért szerepüket a cselekvéstanulásban — megítélésünk szerint — sokra kell értékelni. S mivel a cselekvés általában elsődleges tényezője a személyiségformálásnak, a különböző testgyakorlatok, testgyakorlati ágak a legkülönbözőbb személyiségvonások fejlesztését szolgálhatják hatásosan.

A tantervek egyik meghatározó jelentőségű, permanens kérdése azonban, hogy a különböző testgyakorlati ágak — amennyiben a tantárgy törzsanyagának a kialakítása érdekében elsődleges megközelítésben a választás rájuk esett — *milyen igénnyel kapjanak helyet a tantervben.* Erre a tanulók testi fejlődésében betöltött szerepük, a rendelkezésre álló időkeret, a felszerelés-, létesítményellátottság stb. alapján egyértelmű választ adni nem lehet. Hiszen akárhányszor előfordul — hozzátehetjük: indokoltan —, hogy viszonylag felszerelésigényes anyagrészek is bekerülnek a tantervbe, függetlenül attól, hogy pillanatnyilag kielégítő-e az iskolák felszereltsége, másrészt helyet kap olyan gyakorlatanyag is, amelynél lényegesen intenzívebb fejlesztő hatású mozgásanyag is kiválasztható lenne.

Nyilvánvaló, hogy az egyes testgyakorlati ágakban az adott intézmény — esetünkben az iskola — nevelési-képzési céljának megfelelően válogatott és alakított anyaga kap helyet a testnevelés tantervében. *Ez a válogatás és alakítás különböző nevelési szempontok szerint történik.* Annak érdekében, hogy ez nyomon követhető legyen, ezeket a szempontokat az alábbiakban *elkülönítetten vesszük* szemügyre. A valóságban természetesen ezek együtt hatnak ugyanazon anyagrészek esetében is.

Sportági képzés és a tanterv

A testgyakorlati ágak anyagának jelenléte a tantervben azt a természetes és érthető asszociációt hozza létre, hogy a testnevelésben *valamilyen formában sportági képzés is megvalósul.* Ez sok tekintetben jogos, hiszen a testnevelés feladatai között előkelő helyet kap a rendszeres testedzésre a sportolásra való felkészítés. (Ennek az igényszinttel összefüggő problémáira a következő közleményben még visszatérünk.) Az adott testgyakorlati ág anyagából való válogatás ezért sohasem esetleges, *a kiválogatott anyag sohasem elkülönült szempontok szerint kiszemelt egyedi testgyakorlatok konglomerátuma,* hanem az mindenkor a *sportági tevékenységgel mint egésszel* való megismertetés igényét valósítja meg *valamilyen szinten.* Bizonyos megszorításokkal azt is lehet mondani, hogy a tantervben helyet kapnak a kiszemelt sportágak *alapjai.* Az egyes testgyakorlati ágak anyaga tehát a tantervben többé-kevésbé reprezentálja a sportági tevékenységet.

A fenti gondolatmenet nem zárja ki olyan tantervi koncepció kidolgozásának a lehetőségét, melynek nem része bizonyos sportágak alapvető anyagának az átszármaztatása. Erre volt és van is példa, és a következőkben néhány összefüggésben utalni is fogunk rájuk. Általában azonban az a jellemző, hogy az iskolai testnevelési tantervek hazánkban is, külföldön is valamilyen igénnyel tartalmazzák egyes kiválasztott sportágak alapvető anyagát, sőt ezek alkotják a törzsanyag gerincét. Így a tanterveknek közös kérdése: mi indokolja, hogy sportágak (testgyakorlati ágak) alapvető anyagáról beszéljünk, és ne csupán

testgyakorlatokról, továbbá mit értsünk a sportág alapjain.

Annak szükségességét, hogy a testgyakorlatok a tantervben mint sportágak szerepeljenek — véleményünk szerint — csak az indokolja, hogy *a sportágak nem egyszerűen a sporttevékenység anyagát foglalják keretbe, hanem mint játéktevékenységek egy-egy sportágon belül összefüggő egészet alkotnak.* Természetes, hogy a sportág teljes anyaga megközelítően sem kaphat helyet a tantervekben. Különböző szempontok miatt — hogy csak egyet említsünk: a rendelkezésre álló évi összóraszám miatt — válogatni kell. Ez a válogatás azonban rendkívül körülhatárolt. Minimális alsó határként kell megjelölni azt az anyagmennyiséget, amely a testgyakorlati ág jellegének megfelelő játéktevékenység fenntartását lehetővé teszi. Amikor a játék elemeinek a száma ez alá a minimum alá esik, a játéktevékenység lényegében megszűnik. *A játéktevékenység megszűnésével megszűnik annak motívuma is.* Ez a minimum a sportág jellegétől függően különböző lehet. Atlétikában egyszerűbb az elhatárolás, mert egy-egy száma (síkfutás, magasugrás, súlylökés stb.) egy-egy önálló játékfeladatot képvisel. A tornában már nem ilyen egyszerű a helyzet. A torna egy-egy gyakorlatcsoportja (talajtorna, gyűrű, nyújtó stb.) alkot viszonylag önálló egészet s a tevékenység játékjellegének fenntartása nélkülözhetetlenné teszi a gyakorlatelemeknek olyan minimumát, amely alkalmat nyújt a gyakorlatszerkesztés legalapvetőbb elveinek, szabályainak változatos alkalmazására. Ha az elemek száma ezt nem éri el, megszűnik a variálás lehetősége, nem is alakulhat ki játékszituáció. A sportjátékok esetében a technikai elemek minimális számának még lehetőséget kell biztosítani elemi egyéni és csapattaktikai feladatok alternatív megoldására. Nyilvánvaló, hogy *e minimum felett nőnek a játéktevékenység kiteljesedésének, egyben a motiváció megnövekedésének a lehetőségei.* Ez alatt a minimum alatt viszont a játéktevékenység s ezzel motívuma megszűnik, és a tevékenység mozgássorok elsajátítására, végrehajtására redukálódik. (Ilyen esetben a torna tanítása pl. alig haladja meg a szabályjátékok szintjét, mely érettebb korban már inadekvát játékká válhat.) Ebben az esetben viszont a specifikus sportmozgások értelmüket vesztik és tantervi felhasználásuk indokolatlanná válik.

A fentiek kettős szempont figyelembevételét kívánják meg. Egyrészt a kérdéses sportág anyagával kapcsolatban a tantervben azt a minimális igényt kell támasztani, hogy *még kerek egész játéktevékenységet nyújtson,* másrészt kívánatos, hogy a tanulók számára egyéni képességeik, igényeik szerint megnyissa az utat egy igényesebb játéktevékenység irányába a *lehetőségek* (és nem a követelmények) tekintetében.

Ha nem is minden fenntartás nélkül, ma már általánosnak tekinthető az a felfogás, hogy valamely sportág alapjain nem lehet csupán a sportág válogatott speciális mozgásformáit érteni. *A sportágra nem kizárólag a gyakorlatanyag, hanem a feladathelyzet, a játéktartalom is jellemző.* A sportoló nem egyszerűen mozgássorokat hajt végre, hanem cselekszik, feladatokat old meg, ezért a sportág alapjai közé mindazt be kell sorolni, ami *ehhez a cselekvéshez a legfontosabb eligazítást megadja,* így azokat az ismereteket is, amelyek a feladat megértését lehetővé teszik, amelyek támpontul szolgálnak a cselekvési mód megválasztásához, a döntések meghozatalához, a meglevő cselekvésmintának az adott helyzethez való adaptálásához stb.

Arra a kérdésre, hogy mi tekinthető mindezen információk közül a leglényegesebbnek, a legsajátosabbnak, talán megkönnyíti a választ, ha a sporttevékenységet a játék fejlődésének szakaszai szemszögéből közelítjük meg. A gyermek sem a szerepjátékokban, sem a kifejezetten szabályjátékokban nem kerül valódi problémahelyzetbe. Mindkét játéktípusban a feladat valójában maga a *végrehajtás* (meg tudja-e csinálni?). A szerepjátékok ugyanis azt kívánják meg tőle, hogy végre tudja hajtani a szerepének megfelelő cselekvés-

formákat (a szerepnek megfelelő sorrendben, viszonyban), a szabályjátékokban pedig a hagyományos, vagy maguk kreálta szabályok szerinti műveleteket, műveletsorokat (pl. ugróiskola, labdaiskola stb.). *Valódi problémahelyzetbe*, melyben a megoldás lehetőségeit mérlegelnie kell, a gyermek csak a feladatjátékokban kerül (pl. egy akadályverseny keretében egy-egy akadály leküzdésének célszerű módja). A célszerű megoldási mód megválasztásának feladata tekintetében a sporttevékenységgel közös. A játéktartalom tekintetében azonban lényeges eltérések vannak. A feladatjátékokban a cselekvési *feladat a teljesítményt minden tekintetben behatárolja.* Pl. egy akadály leküzdésében az akadály térbeli jellemzői, a leküzdését megelőző és követő cselekvésmozzanatok által a teljesítmény behatárolt. Ezzel szemben *a sporttevékenységben a feladat a teljesítmény növelése.* A tornában a támaszugrások között egy adott ugrásforma a teljesítménynek csak egy meghatározott szintjét képviseli. A nehezebb változatokra törekvés a tornának — mint sportágnak — egyik sajátos játékfeladata. A feladatjátékokban a teljesítménynövelésnek ilyen „belső" igénye teljesen hiányzik, sőt értelmetlen lenne. Ez azzal függ össze, hogy a feladatjátékokban — a szerep- és szabályjátékokhoz képest — a *feladat*, a sportban viszont a *teljesítmény* kap kitüntetett szerepet. Ennek megfelelően *eltérnek a tevékenység eredményes végzéséhez szükséges információk tekintetében is.* A sporttevékenységben megnő azoknak az információknak a jelentősége, amelyek a teljesítménynövelésben közvetlenül hasznosíthatók. Közismert, hogy a szakemberek milyen gonddal vizsgálják, hogy egy-egy atlétikai ugrás- vagy dobásmód megfelel-e pl. a biomechanikai törvényszerűségeknek. A teljesítmény szempontjából ennek mégis közvetett szerepe van. Valójában nem a biomechanikai törvényszerűség, hanem a cselekvés módszere, struktúrája dönti el, hogy milyen lesz a teljesítmény, ezért *a teljesítmény kiemelkedése ezeket helyezi előtérbe* (ti. ugyanazon biomechanikai törvényszerűségek mellett pl. az elugró láb optimális terhelése eltérő módon valósul meg a nekifutásból és helyből végzett ugrások esetében). Az atlétikában a technikák fejlődése egyben a legkedvezőbb cselekvési struktúra kialakítását, a legjobb teljesítményt garantáló cselekvési módszer optimális megvalósítását mutatja. Bármely sportágat, sporttevékenységet veszünk is példaként, a technika, a taktika fejlődése alapvetően a cselekvésökonómia megvalósításának az útján halad. S ez a tendencia nem a sportoló személy szubjektív szándékai miatt következik be, hanem *a sportolásnak mint játéktevékenységnek objektív, a játék tartalmából következő sajátszerűsége.*

A sporttevékenység nemcsak specifikus mozgások elsajátítását kívánja meg, hanem — mint értelmes cselekvéstanulás általában — sokrétű ismeretet is. A sporttevékenységre, közelebbről egy-egy sportágra vonatkozó hatalmas ismeretanyagból értelemszerűen elsődleges jelentőségük azoknak van, amelyek a konkrét sportági feladatok megoldását közvetlenül segítik. Ennek körülhatárolása nem is egyszerű feladat, és ezt talán a következő példa is érzékelteti. Amíg egy tanuló elsajátítja a fejállást, jelentős szerepe van a két kéz és a homlok elhelyezésére vonatkozó ismeretnek, mert a hibás elhelyezés bizonytalanná teszi az egyensúlyi helyzetet. Ennek az ismeretnek azonban lényegében sokadrangú, epizodikus szerepe van abban, hogy a tanuló *tornászni* tudjon, meg tudja oldani a torna mint sportág által támasztott tevékenységi feladatokat (tudjon pl. gyakorlatot szerkeszteni, a gyakorlatelemeket változatosan kapcsolni, újabb, nehezebb variánsokat megszerkeszteni, gyakorlatát nehezebb kapcsolatokkal gazdagítani stb.). Amikor tehát egy-egy sportág alapvető anyagát kívánjuk meghatározni, *a sportági tevékenység fő vonalait, a játéktevékenységnek a specifikus tartalmát* kell figyelembe venni, *amely a sportágra mint egészre jellemző.*

A fenti gondolatmenet arra a következtetésre kívánt eljutni, hogy ha egy sport-

ág alapvető anyagát akarjuk körvonalazni, akkor a tevékenység egészének, fő irányainak a figyelembe vétele azt jelenti, hogy a szűkebb értelemben vett mozgásanyag (sportági cselekvésformák) mellett a sportágra jellemző főbb cselekvési elveket, szabályokat, módszereket is messzemenően ide kell sorolni. Ezeknek a birtoklása nélkül nem lehet tényleges játéktevékenységről, sporttevékenységről, a testgyakorlati ág tényleges tartalmának megfelelő cselekvésről szó, legfeljebb a tanári (egyesületi viszonylatban az edzői) utasítások végrehajtásáról.

(Folytatjuk)

Testnevelés „tagozatos" iskolák

NAGY TAMÁS

Mindenekelőtt a címben szereplő elnevezést kell pontosítanunk, hiszen a hivatalos elnevezés szerint „általános iskolai testnevelési szakosított tantervű osztályok"-at kellett volna írnunk. A hosszadalmas és nehéz kifejezést a gyakorlat máris rövidítette, és egyszerűen — egyéb tagozatos iskolai elnevezések mintájára — testnevelés tagozatos iskoláknak nevezi. Ezért használjuk mi is a továbbiakban a tagozatos osztályok (iskola) kifejezést.

Az MM 1969. augusztus 12-én kísérleti jelleggel engedélyezte a testnevelés tagozatos osztályok beindítását. Az 50 716-1969 sz. rendelet alapján általában az 1. 3. és 5. osztályokban az alábbi iskolákban kezdték meg az oktatást:

Budapest:
I. kerület:
Attila utcai 137. sz. Általános Iskola
II. kerület:
Áldás utcai 1. sz. Általános Iskola
IX. kerület:
Telepy utcai 17. sz. Általános Iskola
XIII. kerület:
Csata utcai 20. sz. Általános Iskola

Székesfehérvár:
Petőfi Sándor Általános Iskola
Béke téri Általános Iskola

Pécs:
Meszesi Általános Iskola
Jókai úti Általános Iskola
Karikás Frigyes úti Általános Iskola

Győr:
Engels Frigyes Általános Iskola

Miskolc:

8. sz. Általános Iskola

A 11 iskolában 1969. szeptember elején 29 osztály tanulói — mintegy 7—800 gyerek — 21 testnevelő tanár irányításával olyan kísérletet indítottak el, amilyenre még nem volt példa Magyarországon.

A tagozatos osztályok helye és szerepe az iskolai oktató-nevelő munkában, és a magyar élsport-utánpótlás nevelési rendszerében

A tagozatos osztályok tanulóinak „a teljes általános iskolai tantervi anyagot kell tanulniuk" — hangsúlyozza az MM-engedély. A testnevelési órák magasabb száma tehát nem az egyéb órák rovására valósul meg. A heti testnevelési órák száma és a tanórán kívüli sportfoglalkozások óraszáma az 1. sz. táblázat szerint alakul.

1. sz. táblázat

Osztály	Tanítási óra	Sport-foglalkozás	Összesen
I—II.	3	3	6
III—IV.	4	4	8
V—VIII.	5	6	11

A gyerekek a minden osztály számára kötelező két testnevelési órán kívül tehát még 1—3 órán vesznek részt. Ehhez járul kiegészítésként az órán kívüli sportfoglalkozás, melyet az alsó tagozatban játékosan, az általános felkészítés céljából, általában az iskolában tartanak meg. A felső tagozatosok sportfoglalkozásait pedig már — a tagozatos iskola mellé rendelt — sportiskola végzi.

A tagozatos osztályok tanulói a kijelölt sportiskola tagjai is egyben, így foglalkoztatásukkal az élsport utánpótlását is támogatjuk. A tagozatos iskola teszi lehetővé, hogy a sportra leginkább alkalmas fiatalok közül a tehetségek kiemelkedhessenek, ugyanakkor ezek általános fizikai felkészítésének jelentős részét is biztosítják. A tanulók sportági kiválasztása — sportágaktól függően — különböző korban történik. Úszásban és női tornában korábban, míg a többi sportágban — a küzdősportok és a súlyemelés kivételével — az 5. osztály első félévében irányítják a testnevelő tanárok tanítványaikat a sportiskola különböző szakosztályaiba.

A kötelező testnevelési órák anyagát — az általános iskolai tantervre épülő külön tanterv tartalmazza. Már az első év tapasztalatai alapján megállapítható, hogy ez megfelel a korszerű oktatás és nevelés követelményeinek. Jól alkalmazhatók a tanítás folyamatában a korszerű edzésmódszerek, anyagelrendezésében jó egymásraépültséget, mozgáskoncentrációt és megfelelő követelményrendszert tartalmaz. Alkalmas a tanterv a tanulók értelmi erőinek növelésére és a közösségi szellem kialakítására is.

A kísérleti tanterv igen nagy szerepet szán a testi képességek fejlesztésének. Az alsó tagozatban az óraszám felét, a felsőben pedig egyharmadát fordítja erre. Konkrét sportági mozgásanyagot csak a felső tagozatos tanterv tartalmaz. Kivételt képez az úszás, melynek oktatása az első két osztályban történik. Szerepel viszont már az alsó tagozatban is az atlétika, torna és labdajáték jellegű foglalkozás, mely a tanulók életkorához mért mozgáskövetelmény által teszi lehetővé differenciáltabb fejlődésüket. A mozgáskoordináció, a kinesztétikus érzékelés, a labdaérzék kifejlődését, az életkornak megfelelő gyorsaság, ügyesség, erő és állóképesség kialakítását.

A tantervi utasítás rögzíti az oktatás módszerét, valamint az értékelés és osztályozás követelményeit. A tanulói teljesítmény elbírálásában döntő szerepet kap — a folyamatos osztályozás és az ellenőrző gyakorlatokkal történő felmérés mellett — a tanuló önmagához viszonyított fejlődése és aktivitása is.

A tanterv anyaga elsősorban az új általános iskolai tantervre épül, de szervesen kapcsolódik a kísérleti, sportági sportiskolai tantervekhez is. Anyagának megtanítása kötelező, mely tanárainktól komoly szakmai, sportági felkészültséget, szakdidak-

tikai és módszertani jártasságot és az alsó tagozatos gyerekekkel való foglalkozás pedagógiai művészetét követeli meg.

A tagozatos osztályok működésének tapasztalatai.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a testnevelés tagozatos iskolák beindítása a vártnál jobb eredményt hozott. Az oktatási hatóságok (oktatási, művelődésügyi osztályok) és igazgatók nagy ügybuzgalommal, hivatali kötelezettségeiken túlmenő törődéssel viselik gondját ezeknek a tanulócsoportoknak. Pozitív hozzáállásuk abban is megnyilvánul, hogy vállalják a testnevelés tagozatos iskolák számának további növelését is.

A szervezeti keretek kialakítása és a tanulók kiválasztása általában jó volt, de különösen ez utóbbi területen körültekintőbb, tudományosan megalapozott módszerek használata szükséges. A létesítményhelyzet, egy-két kezdeti nehézség után, alkalmasnak bizonyult a tagozatos osztályok működtetésére.

Az osztálylétszámok 25—30 fő között vannak. Valamennyi osztály koedukált, de egyes helyeken sikerült a fiúk és lányok óráit bontottan, külön-külön megtartani. Így egy tanulócsoport csupán 13—15 gyerekből áll.

Az úszásoktatást az iskolák zömében — legalábbis annak az őszi, jó időre eső részét — megoldották, az óraszám megmaradt második felét a tanítási év végén használják fel. Tapasztalat, hogy az uszodák megközelítése és a tanulók öltözködése nagyon sok időt — a 45 órának legalább a felét — igénybe veszi. A 6—7 éves korban történő úszásoktatás viszont kevesebb problémát vetett fel, elsősorban a szülők részéről, mint azt előzetesen feltételeztük.

A tantárgyi oktatást az iskolák egy részében — az első és harmadik osztályban — kettős (dupla) órák formájában tartották arra való hivatkozással, hogy az öltözködés a kicsiknél sokáig tart, és így jelentősen lecsökken az „elveszett" idő. Ezzel szemben találkoztunk olyan megoldási formával is, melynél az alsósok órái 45 percesek voltak. Az indoklás a kisgyermekek koncentrációképességét és az ingerek gyakoriságát, fontosságát helyezte előtérbe. Volt olyan iskola, ahol a testnevelő tanárok szakosításuk szerint osztották meg egymás között tanítási óraszámukat, úgy egyazon osztálynál más tanította az atlétika, más a torna vagy a labdajáték jellegű anyagot. Az órák összevonásának és szakosításának kérdésében még nem tudunk állást foglalni, mert jelentősebb tapasztalatokkal nem rendelkezünk.

A tagozatos osztályokban tanító testnevelő tanárok szeretik új feladatokban bővelkedő munkájukat, bár számukra is sok szempontból szokatlan az új, kísérleti forma. A kezdeti gyakorlatlanság már teljes mértékben feloldódott, egyre inkább csiszoltabbá válnak módszereik. A testnevelőtanárok megértették a tanterv koncepcióját, nevezetesen azt, hogy sokféle és változatos ráhatással növeljék a tanulók testi képességeit. Az érdekes és változatos mozgásanyag nem kelt unalmat a tanulókban, sőt ezáltal érzelmileg is jobban kötődnek a testneveléshez és sporthoz.

A szülők mindenütt lelkesen fogadták a tagozatos iskola által nyújtott lehetőségeket, mely elsősorban a testnevelésnek és nem a kimagasló teljesítmények elérését biztosító útnak szólt. Felfogásukat azonban az eltelt pár hónap alatt megváltoztatták. Gyermekeik sportbeli tehetségének kifejlesztését, eredményes, jó sportolóvá nevelésüket ma már elsődleges szempontnak tekintik. (Ezt dr. Nagy György kérdőívei alapján, a most folyó felmérésben állapítottuk meg.)

A szülők anyagi áldozatvállalással segítették gyermekeiket (pl. egyforma öltözet, melegítő stb.), féltő gonddal, törődéssel figyelik fejlődésüket, mozgáskészségük javulását.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a tanulók képesek lépést tartani a tantervi követelményekkel. Nagy megterhelést bírnak el, fáradhatatlanok, jólesik számukra a mozgás, és örülnek a mozgástanulásban elért eredményeiknek. Határozottan

meglátszik — az egyébként alsótagozatosokra jellemző — koordinálatlan mozgást felváltó kinesztétikus érzékelés és mozgáskoordináció fejlődése. A tanulók mozgáskészségét összehasonlítva a kontroll osztályok tudásszintjével, már most élesen lemérhető az a különbség, melyet a kétszeres-háromszoros óraszámban végzett foglalkoztatás jelent.

Összehasonlító adatok a félévi eredmények alapján

1970 januárjában felmértük és összehasonlítottuk a tagozatos és a kontroll osztályok magatartási és tanulmányi átlagait, valamint az egy főre jutó mulasztási órák számát (2. sz. táblázat). Kíváncsiak voltunk, hogy a testnevelési órákon jelentkező előrelépést vajon követte-e az iskolai élet egyéb területein is fejlődés? A felmérés adatai alapján bátran kijelenthetjük, hogy igen, hiszen a tagozatos osztályok tanulóinál kevesebb a bukott tanuló, jobb a magatartási és tanulmányi átlag és kevesebb a mulasztás.

Ahelyett, hogy az adatokat tudományos igénnyel összehasonlítanánk és ez alapján állapítanánk meg bizonyos következtetéseket, néhány pedagógus és igazgató véleményét szeretnénk ismertetni.

2. sz. táblázat

Iskola neve	Tanulmányi eredmény				Magatartás			
	III*	(3)*	V.	(5)	III.	(3)	V.	(5)
I. Attila u.	4,3	3,4	3,7	3,9	4,1	4,0	4,3	4,3
II. Áldás u.	4,0	3,7			4,4	4,0	4,1	4,5
IX. Telepy u.	4,0	3,4	3,8	3,2	3,6	3,8	4,0	3,8
XIII. Csata u.	3,5	3,2	3,6	3,2	3,6	3,2	4,2	3,7
Szfehérvári Petőfi i.	3,3	3,3	3,6	3,8	4,3	4,3	4,4	4,4
Szfehérvári Béke t.			3,5	3,0			4,0	4,0
Győr Engels F. u.	3,3	2,9	3,7	3,6	4,1	3,9	4,3	4,5
Pécs Jókai u.	3,7	3,7	—	—	4,1	4,2	—	—
Pécs Karikás u.	3,5	3,3	3,9	3,6	4,0	3,8	4,3	3,9
Pécs Tolbuchin u.	4,2	3,0	3,5	3,1	3,9	3,2	4,6	4,2
Átlag	3,7	3,3	3,6	3,4	4,0	3,8	4,2	4,1

Iskola neve	Hiányzási átlag						Bukott tanuló			
	I.	(1)	III.	(3)	V.	(5)	III.	(3)	V.	(5)
I. Attila u.	11,6	7,8	21,1	16,0	14,4	15,9	—	1	3	1
II. Áldás u.	6,2	9,8	12,0	7,0	21,2	13,0	—	—	1	—
IX. Telepy u.	7,0	11,4	23,6	12,6	27,0	46,6	—	2	1	4
XIII. Csata u.	9,4	10,6	14,4	19,3	2,0	16,0	2	?	1	?
Szfehérvári Petőfi i.	6,5	8,7	17,0	15,6	22,0	24,0	3	4	3	—
Szfehérvári Béke t.	10,8				14,3	13,2	—	—	1	9
Miskolc Éder Gy. u.	8,0									
Győri Engels F.	8,9	10,5	12,2	24,1	6,9	11,4	3	5	—	1
Pécs Jókai u.	12,2	5,8	2,9	12,8	—	—	1	—		
Pécs Karikás u.	12,9	6,2	12,5	9,3	20,8	17,7	—	5	—	1
Pécs Tolbuchin u.	0,5	6,1	4,3	6,6	9,0	25,0	—	3	1	6
Átlag	8,5	8,5	13,3	13,7	13,0	20,4				

*I—III—V. = tagozatos osztály, 1—3—5 = kontroll osztály.

Az első osztályokban — mivel számjeggyel történő osztályzás még nincs — a tanítók szöveges értékelést adtak a tagozatos osztály magatartásáról, tanulmányi előmeneteléről. Egyhangúlag állapítják meg, hogy a gyerekek kiengyensúlyozottabbak, fegyelmezettebbek, mint az első osztályosok általában. A tanulásban is élen járnak, figyelmük kevésbé szétszórt, aktivitásuk példamutató.

A harmadik osztályosokra is mindaz elmondható, amit a legkisebbekről elmondtunk. A pedagógusok véleményében ezenkívül a rendkívül derűs osztályélet és közösségi szellem kihangsúlyozása szerepel.

A felső tagozatban már öt-hat tanár összegezi véleményét.

Pl.: „Öröm velük lenni, olyan fegyelmezettek."

„Az osztály közösségét mi felnőttek irigyelhetjük..."

„Nem tudok olyan feladatot adni, amit közösen meg ne oldanának."

Különösen kiemelik az osztály jellemzésekor azt a pozitivumot, hogy „nyugodtan ülik végig az órát", mert játék- és mozgásigényük teljes mértékben kielégített.

Az igazgatók a táblázatban feltüntetett adatokon kívül — elsősorban a tagozatos osztályok fegyelmezettségét, derűs, örömteli munkavégzését emelik ki. Hangsúlyozzák, hogy mennyire ügyesek ezek a gyerekek, és remélik, hogy talán egy-két olimpiai bajnok is kikerül majd közülük.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a szakosított testnevelési tantervű osztályok eddigi működésének tapasztalatai rendkívül pozitívak. Beindításukkal egy olyan kísérlet kezdődött el, melynek eredményeit ma még csak sejthetjük, ám ezek a sejtések is bizonyítják, hogy a próbálkozás jelentőségének és méreteinek megfelelő eredménnyel zárul majd.

A kezdeti sikerek arra kell ösztönözzenek bennünket, hogy a még fennálló hiányosságokat megszüntessük, a problémák megoldásában segítsünk. Az új oktatási forma tartalmát korszerűsítsük, módszereit kikísérletezzük.

Középiskolás lányok ugráserejének komplex vizsgálata

FARMOSI ISTVÁN

A sportágak többségében — de különösen a labdajátékokban — oly fontos ruganyosság már hosszú idő óta a kutatók érdeklődésének középpontjában áll. Mint összetett képesség azonban nehezen hozzáférhető, és bár mérésének egyszerűségénél fogva több szempontból is elemzésre került ugyan (vizsgálták fejleszthetőségét, életkorok és nemek szerinti alakulását, mérési módszereinek megbízhatóságát) a köztudatban kialakult felfogáson túl — ti. hogy az erő és a gyorsaság eredője — igazán a mélyére hatolni csak kevésbé sikerült. Bizonyosra vehető azonban, hogy ilyen egyszerűen, éppen összetett volta miatt valós képet nem kaphatunk róla. Közrejátszhatnak benne többek között alkati tényezők is, de ezeknek komplex vizsgálatával mind a nemzetközi, mind a hazai szakirodalom még adós.

Vizsgálatom megkezdésekor célom az volt, hogy összefüggést keressek az alkati mutatók, valamint a felugrás eredménye között mindkét nem vonatkozásában. Dolgozatom csak az egyik nem — a kis létszám miatt gyorsabban feldolgozható — adatait tartalmazza. Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy a kis létszámú vizsgálat a megbízhatóságot csökkenti, noha 5%-os szignifikancia szinten az általam megfelelőnek tartott középérték hibahatár figyelembevételével a szükséges elemszám — 14 fő — nem érte el a vizsgált egyének számát. Szólnom kell arról is, hogy a mezőgazdasági szakközépiskola jellegéből adódó kicsi lánylétszám miatt nem volt módom

az életkorok szerinti szétválasztásra. Ugyancsak kedves kötelességemnek teszek eleget, amikor köszönetet mondok dr. Eiben Ottó egyetemi adjunktusnak jóindulatú támogatásáért, értékes tanácsaiért és a mérőműszer kölcsönzéséért.

A vizsgálat menete

Méréseimet tizennyolc középiskolás leányon végeztem, kik közül a korai fizikai munkából adódó fejlődési rendellenesség — az alsó végtagon mutatkozó aszimmetria — miatt kettőt ki kellett emelnem. A vizsgálati személyek átlagos életkora 16 év. A ±6 hónap szerint számított életkori megoszlásukat az 1. sz. táblázat tartalmazza.

1. sz. táblázat

15 éves	8 fő
16 éves	2 fő
17 éves	3 fő
18 éves	3 fő

A Martin-féle mérőtechnika előírásai szerint az alábbi antropometriai jellegek kerültek felvételre: testmagasság, testsúly, alsó végtaghossz, combhossz, alszárhossz, vállszélesség, tomporszélesség, tomporkerület, comb és alszárkerület. Kiszámítottam továbbá a teltségre utaló KAUP indexet. Az I-es számmal jelölt index az alsó végtagnak a testmagasság százalékában kifejezett arányáról, a II-es számmal jelölt a combhossznak az alsó végtaghossz százalékban kifejezett arányáról, a III-as számmal jelzett pedig az alszárhossznak az alsó végtaghossz százalékban kifejezett arányáról tájékoztat. A combhossz és combkerület ugyancsak százalékos arányát az „A" index, az alszárhossz — alszárkerület százalékos arányát pedig a „B" index mutatja.

A felugrásban szerepet játszó comb- és alszárfeszítő izmok erejét — páros lábon egyszerre, jobb és bal lábon külön-külön, lengyel gyártmányú rugós dinamométerrel mértem. A felugrást, két ugrás közül a jobbikat véve figyelembe, *Abalakov* módszerével rögzítettem. Vizsgálatomat kiegészítettem a *Kereszty—Unger*-féle mechanikus készülékkel a kézen és a lábon fehér fényre mért reakcióidővel. Ennek közlésétől el kell azonban tekintenem, mert megítélésem szerint nem visz közelebb a probléma megoldásához. Nem az idegrendszer pillanatnyi állapotától függő reakciógyorsaság, hanem az izomösszehúzódás gyorsa-

2. sz. táblázat

Mutatók	$\bar{X} \pm s_{\bar{x}}$	s	min. — max.
1	2	3	4
Testsúly	56,41 ± 1,82	7,30	44,4 — 72,9
Testmagasság	161,78 ± 1,77	7,09	148,7 — 171,2
KAUP index	1,95 ± 0,20	0,82	1,5 — 2,5
Alsó végtaghossz (J)	87,87 ± 1,08	4,33	80,3 — 94,7
Combhossz (J)	44,31 ± 0,67	2,71	41,5 — 50,0
Alszárhossz	36,68 ± 0,52	2,10	33,8 — 41,6
Index I.	54,25 ± 0,52	2,11	52,4 — 57,4
Index II.	50,20 ± 0,48	1,92	44,7 — 52,9
Index III.	41,39 ± 0,89	3,56	36,0 — 44,0
Vállszélesség	35,39 ± 0,43	1,73	32,6 — 38,2
Tomporszélesség	33,58 ± 0,63	2,53	31,2 — 34,6
Tomporkerület	95,23 ± 3,02	12,09	86,6 — 105,0
Combkerület (J)	55,72 ± 0,89	3,58	46,1 — 61,0
Alszárkerület (J)	34,98 ± 0,28	1,12	32,3 — 37,2
Comb feszítő ereje (páros)	29,50 ± 1,50	6,01	22,0 — 35,0
Alszárfeszítő ereje (páros)	28,81 ± 1,35	5,40	20,0 — 40,0
Index A	126,13 ± 3,25	13,03	99,5 — 142,5
Index B	95,57 ± 1,61	6,45	86,7 — 109,1
Függőleges ugrás	36,21 ± 0,79	3,19	31,0 — 41,5

sága lehet a döntő ennél a képességnél, noha közöttük magasabb szinten feltétlenül van összefüggés. Ennek mérésére azonban készülékem nem volt alkalmas. A mérési eredményeket variációs statisztikai módszerrel dolgoztam föl, és a 2. sz. táblázatban foglaltam össze. Mivel a jobb és a bal végtag között sem a hosszúsági, sem a kerületi méretek átlaga és szórása között nem mutatkozott jelentős eltérés, csak az antropometriában szokásos jobb végtag adatait közlöm, és további számításaimhoz is csak ezeket használtam. Aszimmetriát alig tapasztaltam az adatpárok között. Az átlagokban rendre az alsó végtaghossznál 0,01 cm-es, a combhossznál 0,24 cm-es, az alszárhossznál 0,20 cm-es, a combkerületnél 0,71 cm-es eltérés mutatkozott, míg az alszárkerület átlaga megegyezett.

Az eredmények értékelése

A tanulók testi fejlettsége megfelelő. Eredményeimet hasonló vizsgálat adataival összevetve (1) tanulóink javára a 16 éves életkor felső határához viszonyítva a testsúlyban 2,41 kg-os (Eiben 54,1 kg), a testmagasságban 1,78 cm-es (Eiben 160,0 cm) eltérés tapasztalható. A teltségre utaló *Kaup* indexe a biológiailag optimális (2,0—2,7) alatt van — noha az felnőttekre vonatkozik (2). Mivel ezt az indexet az izomtömeg-fejlettség erősen befolyásolja, az erő pedig az izommal mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben szorosan összefügg, így érthetővé válik a függőleges ugrásban elért átlageredmény is. *Nikolajenko* (3) 48,3 cm-es, *Cseresnyeva* (4) ugyancsak 48,3 cm-es átlageredményt talál, *Espenshade* (5) ugyancsak 16 éves leányoknál 30,5 cm-es (12 inch) adatot kapott. *Schünke* és *Peters* (6) közlése szerint a hasonló korú nem sportoló leányok eredménye 39 cm körül van. *Cseresnyeva* tanulmányában közli az alszárfeszítő izmok erejét is. Összevontan 15—16 évekre vonatkozóan ez 35,0 kg. A többi antropometriai adat összehasonlítási alap hiányában nem értékelhető.

Vizsgálatom célja azonban elsősorban az összefüggések feltárása volt. Feltételeztem ugyanis, hogy az alsó végtag fejlettsége — hosszúság és kerületi méretei —, valamint arányai és az ugrás eredménye között kimutatható összefüggés van. Hasonló feltételezésre jutott *Schünke* és *Peters*, kiknek elgondolása szerint a hosszabb alsó végtagból adódó magasabb súlypont és kedvezőbb emelőszerkezet befolyásolja az ugrás nagyságát.

A kapcsolat felderítésére a legfontosabb antropometriai és funkcionális adatok és a felugrás között páros korrelációt számítottam. Ezt a 3. sz. táblázatban foglaltam össze.

Szoros összefüggés egyetlen esetben sem tapasztalható. A korrelációs együtthatók (r) általában közepes kapcsolatra utalnak. Feltűnő azonban, hogy a hosszúsági méretek pozitív kapcsolatban vannak a felugrással, a kerületi méretek pedig negatív összefüggést mutatnak. Megállapítható az is, hogy a struktúra szempontjából az alszárnak van elsősorban jelentősége. Sem az alsó végtaghossz, sem a combhossz, sem az ezekkel kapcsolatos index (I—II.) nem befolyásolja oly erősen az ugrás eredményét, mint az alszár hossza, aránya és ereje.

3. sz. táblázat

Alkati mutatók / Függőleges ugrás	Testsúly	Testmagasság	Alsó végtag-hossz	Combhossz (jobb)	Alszárhossz (jobb)	Index I.	Index II.	Index III.	Combkerület (jobb)	Alszárkerület (jobb)	Comb feszítő ereje (páros)	Alszár feszítő ereje (páros)	Index A	Index B
Korrelációs együttható	0,02	0,27	0,34	0,18	0,47	0,33	—0,25	0,40	—0,37	—0,31	0,31	0,45	—0,38	—0,64

A kerületi méreteknél talált negatív összefüggés két szempontból is figyelemre méltó. A növekvő kerületi méret részben az izomtömeg gyarapodásából, részben a lerakódó zsírrétegből adódhatnak. A zsírréteg vastagságának vizsgálatára azonban nem volt lehetőségem, pedig érdekes lenne tudni ennek arányát. Ismeretében biztonsággal lehetne állást foglalni azzal a közismert tapasztalati ténnyel kapcsolatban, hogy ti. a középiskola III—IV. osztályában (esetenként korábban is) a lányok teljesítménye csökken. Ez ideig úgy vélték, hogy a súlygyarapodás ennek az oka. Az *Abalakov* módszerével mért felugrás a nemzetközi irodalomban elfogadott tesztt, közte és a testsúly között azonban elhanyagolhatóan csekély ($r=0{,}02$) az összefüggés. Önmagában a test súlya nem magyarázza meg a problémát. Bizonyos azonban, hogy a szélességi növekedés egyik tényezője a teljesítmény csökkenésének.

Kiszámítottam továbbá a hosszúsági és kerületi méretek és a hozzájuk tartozó erőteljesítmények közötti összefüggést is. A comb hossza és ereje között közepesen negatív ($r=-0{,}34$), kerület és ereje között pedig pozitív közepes ($r=0{,}52$) kapcsolat van. Az alszár hossza és ereje között nem találtam kapcsolatot ($r=0{,}07$), kerülete és ereje között viszont közepes negatív ($r=-0{,}31$) összefüggés mutatkozott.

Ezek az eredmények ellentmondanak ugyan egymásnak s az irodalmi adatoknak is (7), arra azonban felhívják a figyelmet, hogy az izom tömege és ereje önmagában nem elegendő. A comb kerületének és erejének páros korrelációja a szoros összefüggés felé tendál, s a függőleges ugrásban mutatott eredmény mégis elmarad a várakozástól. Feltételezhető tehát, hogy az izom funkcionális állapota — elsősorban gyors összehúzódó képessége — dominál. Az erőteljes szélességi növekedés fordított viszonyban áll a gyorsasággal, s ez okozza a korábban már említett teljesítménycsökkenést. A teljesítményszint fenntartása tehát a gyorsaság fokozottabb fejlesztésével érhető el.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a középiskolás leányoknál a ruganyosságot elsősorban az alszár hossza, aránya és ereje befolyásolja. A kerületi méretek negatívan hatnak erre a képességre. A szélességi, kerületi növekedés részben meg is magyarázza a leányoknál általában a 15. életév után bekövetkező teljesítménycsökkenést.

IRODALOM:

1. *Dr. Eiben Ottó:* A testi fejlettség megítélésének kérdései. Pedagógiai Szemle, 1963. 5. sz. 419. o.
2. *Dr. Eiben Ottó:* Főiskolás nők somatometriai és dinamometriai vizsgálata. Testnevelés és Sportegészségügyi Szemle, 1965. 2. sz. 95. o.
3. Közli *Nádori:* Edzéselmélet, Bp. 1968.
4. *Cseresnyeva:* A rendszeresen sportoló serdülő és ifjúsági lányok gyorsereje fejlődésének sajátosságai. Tyeoria i Praktyika Fizicseszkoj Kulturü, 1968. 12. sz. 32. o.
5. Közli *Nádori:* Edzéselmélet, Bp. 1968.
6. *H. Schünke — H. Peters:* Vizsgálatok az ugróerő és ügyesség fejlődésével, valamint ezeknek az életkortól és a testméretektől való függésével kapcsolatban. Theorie und Praxis der Körperkultur, 1968. 8. sz. 731. o. TTKI fordítás.
7. *Cseresnyeva:* i. m.

Néhány gondolat a testnevelők „védelmében"

JELES ISTVÁN

Talán különösen hangzik a cím megfogalmazása, de az alábbiakban szeretnék „síkraszállni" kollégáim „védelmére".

Mozgalmas, fáradságos tanévet zártunk 1969-70-ben. Bőven jutott feladat számunkra éppúgy, mint a közismereti tárgyakat tanító kartársainknak. Hogy csak néhányat említsek: Úttörő-olimpia házi, körzeti, járási, megyei, területi, országos rendezvényei, felszabadulási emlékműsorok, OSN-rendezvények, középiskolai bajnokságok, év végi testnevelési és sportünnepélyek („tornavizsgák") stb. Ezek elsősorban iskolai vonatkozásúak. Természetesen adódott feladat az egyesületi, falusi sportban is. Nyilvánvaló, hogy ha jó eredményt akar elérni bármelyikőnk, az általános iskolában biztosított legfeljebb heti 4 órás sportfoglalkozás és az esetleges heti egyórás szakköri foglalkozás kevésnek bizonyul. Ezért „túlórázva", többletmunkával kell „felhozni" a sportoló gyerekeket. Ez a túlmunka társadalmi, hasznos munka, a gyerekek érdekében szükség is van rá. Csak legyen rá időnk és energiánk.

Régóta foglalkoztat az a gondolat, hogyan is lehetne könnyíteni testnevelő tanáraink túlterhelésén. (A többletmunkát, a túlterhelést vállaljuk. Nem is panaszkodni kívánok, ha szólok róla.) Amit vállalunk, nyilvánvalóan a gyerekekért tesszük, azért a közösségért, amelyben dolgozunk, amelyhez tartozunk.

Kartársaim is tudják, érzik, hogy az egész évi (legtöbbször több évi) fáradságos munkájuk elismerése gyakran hagy kívánnivalót maga után (ha olykor-olykor megtörténik is).

Jogosan vetődik fel körünkben az a kérdés, hogy mikor is van pihenőnapja a testnevelőnek, a sportvezető tanárnak? Hiszen az átlag dolgozó embernek a vasár- és ünnepnap pihenést, kikapcsolódást, szórakozást jelent. Ugyanakkor a testnevelőnek, a sportvezetőnek komoly megterhelést, fáradságos munkát. Ekkor vannak ugyanis legtöbb esetben a versenyek, bajnokságok.

Ha más munkakörben a dolgozó munkaszüneti napon szolgálatot teljesít, munkabeosztást kap, akkor számára azt külön (kiemelten) dotálják, s más munkanapon biztosítják pihenését. Ez nyilván nem áll fenn a pedagógusnál, mert önként vállalja e tevékenységét, melyet környezete természetesnek tart. Ettől eltekintve a testnevelőt is megilleti a pihenőnap. Kérdés, hogyan biztosítsuk ezt számára? Ezért tartom figyelemre méltó kezdeményezésnek az alábbi eljárást:

A Kisvárdai Járási Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya (osztályvezetője) javasolta a járás igazgatóinak, hogy ha csak mód és lehetőség van rá, a testnevelő heti óraszámát a hét öt napjára osszák el, vagy legalábbis a hét valamelyik napján minimális órája legyen. Ezzel lehetőséget kap arra, hogy könnyítsen túlterheltségén, valamint pihenhessen is. (Az igazgató és a szakfelügyelő állapítja meg, hogy ki kaphasson „szabadnapot", ki érdemli ki munkájával. A testnevelő tanáraink körében is helyeslésre talált ez a kezdeményezés. Több igazgató magáévá is tette.

Testnevelő tanáraink jó munkájának erkölcsi és anyagi megbecsülését a következő kezdeményezés is elősegíti, mely ugyancsak az említett járási Művelődésügyi Osztály részéről indult ki:

— azoknak a kartársaknak a megjutalmazására javaslatot tesz az igazgatóknak, akik valamely csapatsportágban járási bajnokságot nyernek (úttörő-olimpián) tanítványaikkal (ugyanez vonatkozik a szaktárgyi és kulturális úttörő-vetélkedőkre is);

— a megyei, országos versenyeken jól szereplőknek kiemelt jutalmazására tesz javaslatot.

A testnevelési szakfelügyelő (ÁIST-elnök) feladata, hogy nyilvántartsa ezeket a kollégákat, és az igazgatóknak megtegye javaslatát. (Látogatása során jegyzőkönyvben is, ha pedig nem jutott el adott tanévben az iskolához, akkor körlevél formájában.)

Már az elmúlt tanévben eredményesen alkalmaztuk ezt az eljárást. Meg is lett a jó hatása, mert a kartársak aktivitása megnőtt. A jutalmazásnak elsősorban nem az anyagi értéke (500—800 Ft), hanem erkölcsi tartalma, jelentősége domborodott ki. Mindezek ellenére akadnak igazgatók — szerencsére egyre kevesebben — akik mellőzik testnevelőinket, nem figyelnek fel (vagy nem is akarnak?), ha az átlagosnál kiemelkedőbben, jobban dolgoznak.

Természetesen a testnevelő tanár sokoldalú tevékenységét nem lehet csak a sportmunkán keresztül lemérni. De ha éppen ez a tevékenysége kimagasló, akkor el kell ismerni, elsősorban erkölcsileg, de anyagilag is. (A testnevelők, sportvezetők egyesületekben kifejtett kiváló munkáját az MTS Országos Tanácsa mindig is „bőkezűen" elismerte, elismeri különböző kitüntető címekkel, jelvényekkel stb.) Azt viszont őszintén meg kell mondani, hogy kevés testnevelő tanár kapta meg az „Oktatásügy kiváló dolgozója" (vagy más érdemes) kitüntetést. Véleményem szerint ez nem az adományozón múlott vagy múlik, hanem a javaslattevőkön. Felvetődik bennem az a gondolat is, hogy miért válnak meg testnevelőink — szerencsére kevesen — a testnevelői munkától, a 45—50 éves életkortól kezdve? Sok összetevője, indítéka lehet. Többek között a sok fáradságos munka, a meg nem értés vagy munkájuk meg nem becsülése, tárgyidologi feltételek hiánya stb. késztetik arra, hogy átpártoljon más szaktárgy tanítására, vagy elpályázzon más „könnyebb" beosztásba. Természetesen nem lehet egyoldalúan felvetni a problémákat, kell hogy a testnevelő is „védje" magát szakmai-pedagógiai felkészültségével, humánus magatartásával, cselekedeteivel stb. Igyekezzék megteremteni azokat az optimális feltételeket, melyek elsősorban tőle függnek, hogy elismerjék munkáját, értékeljék, megbecsüljék. Önmaga is fáradozzon azon, hogy tantestületében, a pedagóguskollektívában egyenértékű legyen, segítse és igényelje a pedagógusok közreműködését.

Mindezekről bővebben és hosszasan lehetne írni, de csak néhány gondolatra vállalkoztam.

HELYREIGAZÍTÁS

Folyóiratunk folyó évi 3. számában dr. Kun László: V. I. Lenin c. cikkében a 66. oldal 1. hasáb utolsó mondatában sajnálatos elírás történt. A mondat helyesen így hangzik: „Szerzője máig is inkognitóban levő szakbíráló, aki az amerikai rekreációs mozgalommal kapcsolatos kifejezéseket következetesen megkérdőjelezte..." A tévedésért szíves elnézést kérünk.

Szerkesztőség

A TESTNEVELÉSI SZAKFELÜGYELŐK 1970. június 5-én országos értekezleten vettek részt a Művelődésügyi Minisztériumban. Az értekezleten *Nyíri János*, a Közoktatási Főosztály főelőadója az iskolai testnevelés és a szakfelügyelet időszerű kérdéseiről tartott beszámolót. Az értekezleten tájékoztatást kaptak a szakfelügyelők az új iskolai jelvényszerző versenyről (tervezetét lapunk e száma ismerteti), valamint a továbbképzés néhány kérdéséről. A beszámolót és a tájékoztatót vita követte.

Gyermektorna

LÉVAY PÁLNÉ

A gyermektorna a 110/1968. MM rendelettel, mint az általános iskola rendkívüli tantárgya, az 1—4. osztályba került bevezetésre. A rendkívüli tantárgy bevezetése előtt — mint tanfolyammal — már találkoztunk iskoláinkban.

A szülők többsége nem azért járatja gyermekét ezekre az órákra, mert gyengének vagy netalán ügyetlennek véli gyermekét, hanem éppen ellenkezőleg, tehetségesnek látja, és a gyermekeknek óriási mozgásigénye is hozzájárul ahhoz, hogy vidéken és városokban egyaránt népszerűek legyenek. A sportiskolák új rendszere is indokolja, tekintve, hogy ott csak 10 éves kortól kezdve lehetnek a tanulók, hogy ezzel a kérdéssel behatóbban foglalkozzunk.

Több éve vezetek ilyen tanfolyamokat, és azt tapasztaltam, hogy a gyermekek érdeklődése egyes sportágak iránt éppen az 1—4. osztályban felkelthető, ha sokoldalúan foglalkozunk velük. A helyesen tanított mozgások — figyelembe véve a sportiskolák tantervét — megkönnyítheti azok munkáját, de jó alapját jelentik a felső tagozat testneveléséhez is. Fő törekvés ebben a korosztályban az kell, hogy legyen, hogy az egyes órák változatosak legyenek, még abban az esetben is, ha azonos mozgáselemet oktatunk éppen a helyes mozgástanulás miatt, mindig újszerű feladatokkal. Így jutottam el a legkülönbözőbb változatos óraösszeállításhoz, melyekből a következőket dolgoztam ki:

szabadgyakorlat, páros-, hármas-, négyesgyakorlatok;
labda-, karika-, bot-, ugrókötél-, szalag-, lengőkötél-, hosszúkötél-gyakorlatok;
pad-, rézsútospad-, emeltpad-, gerendagyakorlatok;
bordásfal-gyakorlatok, mászókötél-gyakorlatok;
gyűrűgyakorlatok, ugrószekrény-gyakorlatok, akadálytorna-gyakorlatok.

Nézzünk két ilyen óratervet, melynek összeállításánál természetesen a 6—9 éves gyermekek lelki sajátosságait is figyelembe vettem:

Labdagyakorlatok óratervben feldolgozva

Felállás párosával, labda az egyik tanulónál:

1. Járás labdafeldobással és elkapással úgy, hogy az egyik dobja, a másik kapja páros és egy kézzel.

2. Futás párokban, közben a labda feldobása és elkapása.

3. Futás és néhány futólépés után labda feldobása közben egész fordulat és a társ kapja el a labdát.

4. Labda földreütése járás közben, többször az egyik, többször a másik tanuló által.

5. Járás közben labdavezetés, jelre a társ által tovább vezetve.

6. Futás közben labdavezetés egy kézzel, jelre a társ által tovább vezetve.

Felállás négyes oszlopban, párok szemben egymással, közökben:

1. Szögállás, labda a mell előtt: szökdelés közben labda mellső középtartásba és vissza magastartásba lendítése után átdobása a társnak (akinél nincs labda, szintén végezze labda nélkül a szökdelést).

2. Szögállás, labda a mell előtt: futás közben labdadobás és -kapás mellső kétkezes átadással.

3. Guggolás, labda a mell előtt: szökdelés közben labdadobás és -kapás mellső kétkezes átadással.

4. Nyújtott ülés, labda a bal oldalon, a talajon: labdagurítás jobbra, balra, a felemelt láb alatt hatszor, majd átgurítás a társnak.

5. Hajlított ülés, labda a talp előtt: labdagurítás oda-vissza egymásnak, láb nyújtásával.

6. Hanyattfekvés, labda a boka között: labdaemelés a fej mögé, majd felüléssel átdobás a társnak.

7. Fekvőtámasz, labda a két kéz között: karhajlítás homlokkal, a labda érintésével 2—3 szor, majd átgurítás a társnak.

8. Hasonfekvés, labda magastartásban: törzshajlítás hátra, és labda átdobása a társnak.

9. Alapállás a labda mögött, páros lábon szökdelés a labda körül balra-jobbra, és jelre átgurítása lábbal a társnak.

10. Labda a boka között: felugrással, labdadobás a társnak.

11. Hajlítottülés (támasz hátul), labda az ölben, járással előre, labda átvitele a társnak, és futás helyre.

A labdákat (ha van medicinlabda, azokat, ha nincs, akkor a levegővel töltött labdákat a jelzőszalagkarikába téve) két sorban, egymástól másfél méter távolságba helyezzük el.

1. Átfutás a labdákon.

2. Páros lábbal átszökdelés a labdákon.

3. Egy lábon átszökdelés, egy fordulón keresztül a jobb, egy fordulón keresztül a bal lábon.

4. Felállás a labda egyik oldalán, oldalt átugrás a labdán, majd előreugrás a következő labdához, azon ismét oldalt átugrás stb.

5. Futás a labdákat kerülgetve hullámvonalban.

Felállás párokban 5—6 m távolságra egymástól:

1. Szögállás, magastartás: törzshajlítással előre, labdalendítés mélytartásba, magastartásba, majd át a társnak.

2. Egyik tanuló háttal; mélytartásban a labda, labda lendítése magastartásba törzsnyújtással, majd törzshajlítással előre mélytartásba, és magastartásba lendítés után átdobása a társnak, majd gyors hátra arc, hogy a labdát szembe lehessen elkapni.

3. Ugyanez labdagurítással.

4. Balra át oldallal a dobás irányának, lendületvétel a labda belendítésével, majd kilendítésével átdobás.

5. Ugyanez gurítással.

7. Egykezes felsődobás (kézilabdadobás) gyakorlása. Egy tanuló számolja, 100 dobás után elég!

Felállás négyes oszlopsorban:

Váltóversenyek:

3 labda hordásával („pincérváltó"),
labdavezetéssel,
labdagurítással,
labdagurítással, a labdát bottal vezetve („disznópásztor").

Szőnyegek elhelyezése után repülő-guruló átfordulás labdán át.

Zsámolygyakorlatok óratervben feldolgozva:

Felállás kettős vagy négyes oszlopsorban, 4 egymástól 1 m távolságra elhelyezett zsámolyok mögött. (8 zsámoly esetén két sor, 16 zsámoly esetén négy sor, ugrószekrényfelsőrész is felhasználható.)

1. Futás hullámvonalban, a zsámolyokat kerülgetve.

2. Futás fel- és lelépéssel, zsámolyokon át.

3. Zsámolyok távolságának kisebbítésével futás a zsámolyokon.

4. Ugyanez, a végén függőleges repülés.

5. Szökdelés páros lábon fel és le a zsámolyokon át.

6. Szökdelés páros lábon csak a zsámolyokon, a végén leugrás hajlított állásba (szabályos talajérés).

7. Ugyanez leugrás talajra, rajzolt körbe hajlított állásba, magastartásba emelt karral, alapállás.

A zsámolyok távolságának növelésével 3—4 m-re felállás kettesével vagy négyesével egy-egy zsámolyhoz.

1. Felváltva fel- és leugrás páros lábbal a zsámolyra.

2. Egy karra támaszkodva a zsámoly körbefutása. Ellenkezőleg.

3. Ugyanez nyújtott testtel. Ellenkezőleg.

4. Egymásnak háttal leülés a zsámolyokra, karfűzés: felállás és leülés váltakozva.

5. Egymásnak háttal támasz a zsámoly szélén, lábemelés lebegő ülésbe.

6. Ugyanez lábmozgásokkal pl. biciklizés, terpesztés, ollózás.

7. Egymásnak háttal támasz a zsámoly szélén, felemelkedéssel és karnyújtással rugózás.

8. Egymással szemben eltolódva fel- és leugrás a zsámolyról lábterpesztéssel.

9. Ugyanez félfordulattal, majd egész fordulattal.

10. Híd a zsámolyon felváltva segítséggel.

11. Hídból átfordulás hátra állásba segítséggel (ügyesebb tanulók).

12. Fejállás csípőben hajlított testtel, nyújtott lábbal (billenés első mozzanata).

13. Zsámollyal szemben ülés a talajon, láb a zsámolyon: felemelkedés hátsó fekvőtámaszba, majd átfordulás mellső fekvőtámaszba és ülés.

14. Zsugorkanyarlati átugrás.

15. Macskaugrás.

16. Terpeszátugrás.

17. Hátrabukfenc.

18. Cigánykerékszerű átfordulás.

19. Előrebukfenc talajról elugrással.

Zsámolyok lépcsőzetes elhelyezésével váltóversenyek.

Szemle

Konferencia a testi nevelésről

Az V. nevelésügyi kongresszus jegyében rendezett konferenciát a testi nevelésről a Magyar Pedagógiai Társaság és a Magyar Testnevelési és Sportszövetség Országos Tanácsa Tatán — az edzőtáborban — ez év április 29—30-án. A konferenciára meghívták mindazokat a társadalmi és állami szerveket, amelyeknek a tevékenysége közvetlenül vagy közvetetten kapcsolatban van az ifjúság testi nevelésével. Így a tatai tanácskozáson találkozót adtak egymásnak a nevelés elméleti és gyakorlati szakemberei, tanácsok felelős beosztásban dolgozó funkcionáriusai (elnökhelyettesek, osztályvezetők), az ifjúsági szervezetek, a városrendezés, építési szakemberek stb. és plenáris vitákon vagy a tanácskozás szüneteiben baráti beszélgetéseken cseréltek gondolatot arról, milyen teendők vannak az ifjúság testi nevelésének előmozdítása, a nevelőmunka hatásosabbá tétele érdekében.

A konferencia megrendezését minden résztvevő nagyon hasznosnak, nagyon időszerűnek ítélte. A tanácskozásról az a vélemény alakult ki, hogy a konferencia a testi nevelésnek valóban a legégetőbb kérdéseit vetette fel és a referátumok, valamint a vita alapján kialakított állásfoglalások, javaslatok messzemenően figyelembe vették a realitásokat.

A konferenciát *dr. Beckl Sándor*, az MTS Országos Tanácsának elnöke nyitotta meg. Megnyitójában hangsúlyozta a felszabadulás utáni fejlődésből származó kötelezettségeket, a különböző szervek felelősségét a fiatalság testi neveléséért, és a konferenciával szemben azt a várakozását fejezte ki, hogy segítsen a helyes irányvonal kialakításában, a helyes nézetek, a szemlélet formálásában.

A konferencia első referátumát *Biró Mihály*, az MTS Országos Tanácsának elnökhelyettese tartotta. Kiemelte annak a jelentőségét, hogy az új nevelésügyi kongresszus szocialista társadalmi viszonyaink között ül össze. Felhívta a figyelmet arra, hogy a haladó pedagógiai gondolkodók milyen jelentősnek tartották a testi nevelést, mely történetileg a szellemi neveléssel szemben háttér-

be szorult. A testi nevelés és a nevelés egyéb területei közötti szoros kölcsönhatás megvalósítására kell törekedni. Megállapította, hogy a testkultúra növekvő mértékben terjed, de a holnap igényeihez képest jogos a türelmetlenség. A testkultúrának rohamosan növekvő társadalmi igényeket kell kielégítenie. Különösen kiemelte a tanintézetekben folyó nevelőmunka jelentőségét, a pedagógusok felelősségét. Elismerően szólt az MTS és más iskolafenntartó hatóságok máris gyümölcsöző együttműködéséről ezen a területen. Részletesebben beszélt az iskolai sport fejlesztésének szükségességéről. Referátuma végén egyetértését fejezte ki a nevelésügyi kongresszus téziseivel, az MTS támogatásáról biztosította a kongresszust, és kifejezte igényét a különböző társadalmi szervek közreműködésére.

Dr. Fekete József, a Művelődésügyi Minisztérium főosztályvezetője a testnevelésnek a személyiségformálásban betöltött jelentőségéről tartott referátumot. Ezzel összefüggésben hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a testnevelésről helyes felfogás alakuljon ki mind a pedagógusok, mind a szülők körében. A jelenlegi hibás szemléletnek tulajdonította a felmentések viszonylag jelentős számát, a felmentések mögött meghúzódó törekvéseket. Nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy amikor a testnevelésről beszélünk, akkor is az egész személyiséget tartsuk szem előtt. A személyiségfejlesztés szempontjából kiemelte a testnevelés tevékenység jellegét. Részletesen elemezte a testnevelés közvetlen és közvetett hatásait. A sokoldalú embereszmény kapcsán emlékeztetett az iskolareform fő célkitűzéseire. A modern nevelési felfogás alapján jellemezte a képzés jövőbeni modelljét, mely szerint elsősorban nem azzal kell számolni, hogy az iskola „naprakész" embereket neveljen, hanem egy olyan képzés szükségessége merül fel, mely az ismeretek folyamatos felvételére képesít, és messzemenően tekintettel van az egyéniségre. Ebben a permanens nevelési felfogásban a testnevelés jelentős szerepet játszhat azzal, hogy a rendszeres testedzést életigénnyé fejleszti (szabad idő felhasználás). Referátuma végén összegezte a teendőket, melyben a testnevelés funkciójának a tisztázását jelölte meg, és állást foglalt amellett, hogy a testi neveléssel való foglalkozás az egész nevelőtestület feladata legyen. A szabad idő felhasználásában a tanórán kívüli tevékenység fontosságát hangsúlyozta. Kifejezte annak fontosságát, hogy a testedzés valóban önként vállalt örömteljes tevékenység legyen. Annak a véleményének adott hangot, hogy megvannak a lehetőségek arra, hogy a tanügyigazgatással foglalkozó szervek hatásos lépéseket tegyenek, és ne szubjektív szempontok szabályozzák a testnevelés fejlődését.

A következő referátumot *dr. Páter János* tanszékvezető egyetemi tanár tartotta, melyben a testnevelés egészségtani vonatkozásait elemezte. A struktúra-funkció összefüggései alapján jellemezte a szervezet egyensúlyát. Rámutatott, hogy ennek újabban megnőtt a jelentősége az urbanizálódással, a technikai fejlődéssel. A városiasodással járó kényelemnek ára van: új betegségek, új károsodások lépnek fel, amely a mozgáshiányra, a levegőzéshiányra, más környezeti ártalmakra vezethetők vissza. A mozgáshiány, egyben a pszichikus ingergazdagság biomonotóniát, s ezzel stress-helyzetet idéz elő. Életünk jellemzőiként sorolta fel a testmozgástól való elszakadást, a zárt teret, szén-dioxidban és párában gazdag környezetet, élvezeti cikkek (dohányzás, alkohol) abususát, a tanuló fiatalság egyoldalú szellemi életét (tanulás, tv) és a kevés alvást. Kedvezőtlennek ítélte, hogy az osztályozás korábbi kedvezőtlen hatása miatt sokan kérték tanulók felmentését. Kedvezőtlennek minősítette továbbá a sport létesítmény-hiányt, az iskolák egészségügyi berendezéseinek hiányosságait.

A referátumokat felkért korreferálók egészítették ki, illetve egy-egy sajátos szempontból részletesebben világítottak meg fontos összefüggéseket. *Dr. Bodó László*, az Országos Pedagógiai Intézet főigazgatóhelyettese a testi nevelés helyét neveléselméleti szempontból vizsgálta. Rámutatott a nevelés egyes fő feladatainak kölcsönös összefüggésére, és ebben az összefüggésben világította meg a testi nevelés jelentőségét. Hangsúlyozta, hogy a gyermek személyisége szintetikusan formálódik. Utalt az urbanizáció által felmerült problémákra, az akcelerációra. Ez utóbbival kapcsolatban állást foglalt amellett, hogy hiba lenne hatását csak a nemi érésre leszűkíteni. Hangsúlyozta a rendszeres, intenzív testedzés jelentőségét. Végül a kutatómunka kiterjesztése mellett szállt síkra e területen. *Dr. Hámori József* tudományos főmunkatárs, biológus felhívta a figyelmet arra, hogy a pubertáskorban alakulnak ki a felnőtt jellemzői, és fennáll kóros folyamatok kialakulásának a lehetősége. Az akceleráció fiziológiai mechanizmusaként a neurohormonális rendszer labilizációját jelölte meg. Utalt pl. arra, hogy a pubertáskori elhízás következtében circulus vitiosus alakulhat ki (ellustulás — további hízás), mely következményként irreverzíbilis pszichikai deformációkat hozhat létre. Annak a véleményének adott kifejezést, hogy a labilissá vált idegrendszer a pszichopatizálódás felé hat. Megnövekedett a neurotikus gyerekek száma (15%) és 15—20% körül van a hipertóniás gyermekek aránya. A labilitás megszüntetése tekintetében a kialakult módszerek közül a fiziológiásat tartja célravezetőnek: a sok, kiadós testmozgást. Annak a véleményének adott kifejezést, hogy a testnevelés modernizálását egész iskolarendszerünk reformjával kell összekötni. *Karácsony István* alezredes, a HM Testnevelési és Sportosztálya vezetője rámutatott arra, hogy a modern harcászat az összes szellemi és fizikai képes-

ség fejlesztését igényli. Ebben különös jelentőségű a bevonulás előtti testi nevelés. Adatokkal bizonyította: a mai bevonulók nem felelnek meg az elvárásoknak. *Dr. Köte Sándor* tanszékvezető főiskolai tanár nevelésszociológiai vizsgálatok adataival bizonyította, a testedzés, a testmozgás mennyire háttárbe szorul a mai iskolai tanulók életrendjében. Utalt azokra a kezdeményezésekre, amelyek a tanulók életrendjét kedvezőbbé kívánják tenni. *Jankovits György*, a Győr-Sopron megyei Tanács VB osztályvezetője rámutatott, arra, hogy a tanulók maguk is több mozgáslehetőséget igényelnének. Egy hosszabb távra szóló koncepció kialakítását sürgette. *Dr. Nádori László*, a TF Kutató Intézetének főosztályvezetője a szubjektív tényezők jelentőségét mutatta ki a testnevelés, a sport iránti érdeklődésben. Hangsúlyozta a sikerélmény jelentőségét a sportolásnak a személyiség érdeklődési struktúrájába való beilleszkedésében. Részletesen, adatszerűen dokumentálta a mozgáshiány súlyos következményeit, és jellemezte fiatalságunk mai problémáit. *Radnay Ferenc*, a Budapesti Fővárosi Tanácsa osztályvezetője a testnevelés és sport problémáit a városfejlesztés szemszögéből vizsgálta.

A referátumokhoz és korreferátumokhoz sok hozzászólás hangzott el, melyek újabb adatokkal, új oldalról bontották ki az elhangzottakat. A konferencia két napján az ifjúság testi nevelésének problémái eddig talán sohasem tapasztalt összetettségben mutatkoztak meg. Ezt tükrözte *Kozmanovits Endre*, az MTS OT osztályvezetőjének összegezője is. *Dr. Simon Gyula*, a Magyar Pedagógiai Társaság főtitkára zárszavában a testi neveltség problémáját az egész életre kiható kulturális tényezőként jellemezte. A konferencián elhangzottak alapján nagy elismeréssel szólt a testneveléstudomány fejlődéséről, és felkérte a résztvevőket, hogy a konferencia eredményeit széles körben terjesszék. *B. E.*

Tótágas

Az alábbi kedves történetet — Udvardi Gyöngyi írását — a „Kisalföld" című újságból vettük át és szeretnénk vele néhány derűs percet szerezni olvasóinknak. Kérjük, ha hasonló humoros esettel találkoznak, küldjék el „Tótágas" című rovatunknak.

Megrajzolt ígéret

A tanári szobában a szabadórás nevelők beszélgettek, ételreceptek és a leghanyagabb osztályról szóló keservek keveredtek a levegőben. Friss oklevéllel a zsebében a legifjabb kolléga dolgozni kezdett. Valahogy még nem tudott bekapcsolódni a többiek beszédjébe, nem akart kotnyeleskedni sem, nem volt kialakult véleménye az osztályokról. Egyszóval új volt. Munkafüzetében kitöltögette a felelők rovatait, rajzolgatta a füzetbe a képeket. Tarkára, sok színnel, így kívánja az igazgató. Órájára pillantott — na végre, mindjárt kicsengetnek! Ezt az időt hasznosan eltöltötte ugyan, de nem szerette ezeket az üres órákat, mert úgy érezte, hogy ilyenkor kötelező szorgoskodni, átgondolni a következő óra anyagát, előkészíteni a bemutató eszközöket, hogy még véletlenül se lássák fásultnak, igyekezet nélkülinek.

Becsengettek. Gyors leltár: labdák, ugrókötél, babzsákok, kréta, óravázlat, napló, síp. Minden magvan. Indulhat. Már jó előre hallotta az osztály zaját. Itt mindig mocorognak, fecsegnek, örök a csinnadratta. „Vajon ma hány tornafelszerelés hiányzik?" — tűnődött. Az elsősöknek bizonyára rendben lesz a holmijuk, nekik még a mama rakja össze a rajzos órarend szerint a cipelni valót. A harmadikosok hanyagok. A múlt órai szánom-bánom eredménye megint elmaradt, páran mezítláb álltak a tornasorban.

Mit csináljon velük, hogy végre rendhez szokjanak? Bezárás, házi büntetésíratás tilos. „Na, majd megkeresem a kiskaput — gondolta. — Rendnek kell lennie!"

— Tanítás után a rendetlenek jelentkezzenek nálam — mondta. Tíz gyermekkéznek bizony hosszú mondatot kellett leírnia arról, hogy máskor nem felejti otthon a tornacipőt. „Legalább a szépírást is gyakorolják."

Következő órán a gyerekek csillogó szemmel, hiánytalan tornafelszereléssel, nyílegyenes sorban várták tanítójukat. Csupán egyetlen fiúcskán látszott valamiféle izgatottság. Szólni is akart, meg nem is. Végül csak nekibátorodott:

— A múlt órán nekem sem volt tornacipőm, és én nem maradtam itt büntetést írni, mert én még nem tudok.

Szétnyitotta ujjait, és tenyerében ott lapult egy apró papírdarab, rajta egymás alatt sorakozó tíz papucsrajz.

Bátyja mesélte el később, hogy otthon egy egész újságszélt végigrajzolt tornacipővel. A legszebbeket letépte, és elvitte a tanítójának.

Országos Sportnapok, 1970

Hazánk felszabadulásának negyedszázados évfordulója alkalmából országszerte sportnapokat rendeztek. Ennek a sorozatnak mintegy záróakkordjaként rendezte meg az MTS budapesti tanácsa június 27-én sportünnepélyét. A közönség tetszésnyilvánítása, a sajtóbeszámolók elismerése, a rendezők, a tervezők és a gyakorlatok betanítását végző szakemberek, tanárok kiváló munkáját dicséri. Az ünnepélyen részt vevő mintegy 2400 iskolai tanuló 18 iskolából került ki. Tanáraik nehéz körülmények között, a tanév végi hajrában, kánikulában tanították be a gyakorlatokat. Jellemző volt az az eset, amelyet a Népsport is említett: egy leány kérte, hogy a gyakorlaton használt labdáját megtarthassa, mert „...annyi izzadságcsepp van rajta, hogy el kell tenni emlékbe". De éppúgy jellemző volt egy általános iskolás véleménye is: „...érdemes volt keményen dolgozni, mert hátha már soha sem lesz alkalmam arra, hogy a Népstadionban szerepeljek". A fáradságos munka végül is elnyerte jutalmát a sikerekben, a nagy élményben.

Említsük meg a gyakorlatok tervezőit, és gratuláljunk nekik: Nyitójelenet: *Kerezsi Endre*; Úttörők ritmusbotgyakorlata: *dr. Abád Józsefné*; Szabad- és társas gyakorlatok: *Romák Éva*; Leányok labdával: *Trebits Jolán*; Erőt, egészséget! (Katonák gyakorlata.): *Kerezsi Endre*; Világító buzogány: *Romák Éva*; Zárójelenet: *Kerezsi Endre*.

Ugyancsak gratulálunk azoknak az iskoláknak és tanároknak, akiket az MTS budapesti tanácsa a legjobb szereplésért megjutalmazott. Az iskolák 5000 Ft-os vásárlási utalványt, a tanárok pedig melegítőruhát kaptak. A jutalmazott iskolák és tanárok a következők voltak: József Attila Gimnázium: *Kilián Árpád*; I. István Gimnázium: *Gödönyi Lajosné*; Teleki Blanka Gimnázium: *Sereg Imréné*; Jedlik Ányos Gimnázium: *Éder Zoltánné* és *Jánosi Éva*; a MüM tanintézetei közül a 15. sz.: *dr. Jóna Ernőné* és *Bokor Istvánné*; a 2. sz.: *Berendi József* és *Süle József*; az 5. sz.: *dr. Krenyitszky Györgyné*. Az általános iskolák közül a Dugonits utca 17. Általános iskola: *Premmer Gyuláné*; a Köztársaság tér 4. Általános iskola: *Kocsis Jánosné* és a Labda utcai Általános iskola: *dr. Medvigy Gáborné*. Jutalmat kapott még: *Sasadi Tiborné*.

Szakirodalmi figyelő

● Tanárok élete és munkája

Szakirodalmi Figyelő rovatunkban most — eltérve a gyakorlattól — nem kimondottan testnevelési szakanyagot ismertetünk. A tanári hivatással foglalkozó nagyon tanulságos, érdekes könyvre hívjuk fel olvasóink figyelmét.

Kériné Sós Júlia: „Tanárok élete és munkája" című könyve az Akadémiai Kiadónál jelent meg 1969-ben. A kötet tulajdonképpen egy szociográfia, amely a „Szociológiai tanulmányok" sorozat nyolcadik kiadványaként — sajnos posztumusz — látott napvilágot.

Hogyan élnek a tanárok? Melyek a tanári munka sajátos területei? Mi a kölcsönhatás a tanárok életmódja és munkája között? Milyen jellegzetes világnézeti megnyilatkozásokkal találkozhatunk a tanárok soraiban? Mit jelent a tanárnak a hivatása? A tanári pálya milyen jellegzetes felfogásával és gyakorlatával találkozhatunk a mai iskolában? Milyen típusokba lehet sorolni ezeket? Mit mondanak volt és jelenlegi diákok emberi fejlődésükről és az iskola kapcsolatáról? — Ezekre a kérdésekre keres választ Kériné Sós Júlia könyve. Tanárok önvallomásaiból, diákok emlékezéseiből és húszesztendős tanári gyakorlata tapasztalatai alapján állította össze a közelmúltban tragikus hirtelenséggel elhunyt szerző azokat az esettanulmányokat, melyekből kirajzolódik a mai tanárok életének és munkájának árnyalatos képe.

A könyv — bár közvetlenül nem érinti a testnevelő tanárok munkáját — nagyon hasznos olvasmány minden gyakorló pedagógus számára. Érdemes elolvasni.

● Az akaraterő és a testnevelés

A tanítóképző intézetek és tanárképző főiskolák folyóiratában *Mészáros Ferenc:* „Az akarati tulajdonságok megnyilvánulása a testnevelési órán" címmel írt tanulmányt.

A cikk első része tisztázza az akarati cselekvés fogalmát és többek között megállapítja, hogy „az egyén akarati tulajdonsága, etikai alapja a nevelés függvénye, nem pedig természeti adottság." Az akarat fejlesztése fontos nevelői tevékenység, amely vonatkozik a testnevelő tanárra is.

A szerző elemzi a testnevelési óra egyes részeit, az akarati tulajdonságok fejlesztésében. Elsősorban az óra fő részében (oktatás és játék) jelentkezik a bonyolult akarati tevékenység fokozottabban. Itt ugyanis az ösztön és a cselekvés közé rendszerint beiktatódik az akarat, amelyet ha a testnevelő tudatosan felhasznál, akkor jelentős mértékben alakíthatja vele a tanuló személyiségét. A szerző egy adott, konkrét óra anyagán mutatja be az akarati nevelés sajátos problémáját a testnevelésben, és egyben levonja a tanulságokat is. (Módszertani Közlemények 1970/1. sz. 30—40 oldal.)

ÁPRILIS VÉGÉN a Testnevelési Főiskolán színvonalas, jól sikerült emlékülést rendeztek a Lenin centenárium alkalmából. A meghívott előadókon kívül *(Simon Péter:* Lenin a taktikáról, *Pais István:* A filozófus Lenin, *Földes Éva:* Lenin a sokoldalú ember*)* előadást tartott *Véner Istvánné* adj.: „Lenin az ember", és *Takács Ferenc* adj.: „Lenin a testkultúráról" címmel. Az előadások anyaga megjelenik a TF Tudományos Közlemények legközelebbi számában.

Az emlékülés hangulatát emelte a kultúrműsor, amelyben fellépett *Gáti József* színművész és a Zeneművészeti Főiskola kamara együttese.

KÖRPERERZIEHUNG

Heft 4/1970.

János Nyiri: Aktuelle Fragen der zeitgemässen Körpererziehung 97

Marianna N. Gombos: Die Untersuchung der Aufmerksamkeit 99

István Sós: Einführung der Sportabzeichenwettbewerbe für Pioniere und Schüler 103

Endre Burka: Beiträge zur Lehrplantheorie (II) 108

Tamás Nagy: Spezialschulen für Körpererziehung 112

István Farmosi: Untersuchung zur Sprungkraft der Mittelschülerinnen 116

István Jeles: Einige Gedanken zur „Verteidigung" der Turnlehrer 120

Pálné Lévay: Kindergymnastik 122

RUNDSCHAU

FACHLITERATUR

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ

4 1970 г.

Янош Ньири: Актуальные вопросы современной физкультуры в школе 97

Марианна Н. Гомбош: Исследование о внимании 99

Иштван Шош: Введение соревнований для пионеров и школьников с приобретением спортивных значков 103

Эндре Бурка: Материалы к теории учебной программы (II) 108

Тамаш Надь: Специальные школы для физкультуры 112

Иштван Фармоши: Проверка силы прыжка учениц средних школ 116

Иштван Елеш: Некоторые размышления в «защиту» физкультурников 120

Пальнэ Леваи: Детская гимнастика 122

ОБЗОР .....

СПЕЦИАЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА .....

(Itt levágandó. Kérjük a megrendelőlapot borítékban címünkre beküldeni.)

MEDICINA KÖNYVKIADÓ

Budapest, V.,

Beloiannisz u. 8.

Előfizetési megrendelő

Alulírott előfizetek *„A sport és testnevelés időszerű kérdései"* című könyvsorozatra. Tudomásul veszem, hogy az egyes köteteket utánvétes küldeményként szállítják címemre, és a portóköltség engem terhel.

Név: .....

Pontos cím: .....

.....

Ára: 2,40 Ft

A testnevelés tanítása

EGYÉNILEG IS ELŐFIZETHETŐ

a Posta Központi Hírlap Irodánál
(Budapest V., József nádor tér 1.)
vagy bármely postahivatalnál

Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft
félévre 7,20 Ft

Csekkszám: 61.256

Ne felejtse el a befizetési lap hátoldalán feltüntetni, hogy a lapot melyik lapszámtól kezdve kéri!

INDEX: 25.824